

Melita Božičević-Grbić*
Mr. sc. Sunčana Roksandić Vidlička**

REFORMA MALOLJETNIČKOG KAZNENOG PRAVA I SUDOVANJA

Osnova svake reforme maloljetničkog kaznenog prava i sudovanja zahtijeva poštovanje najboljeg interesa djeteta, što uostalom i propisuje Konvencija o pravima djeteta. Reforma maloljetničkog sudovanja i donošenje novog Zakona o sudovima za mladež nužna je posljedica važnih promjena u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, ali i uočenih nedostataka u dosadašnjim propisima. Usporedbom s dosadašnjim Zakonom o sudovima za mladež može se zaključiti da je velik dio normi u novom Zakonu izmijenjen, a ključna je promjena u postupovnim propisima maloljetničkog postupka. Usvojene novine predstavljaju korak više u primjeni modernih pravnih standarda i međunarodnih načela u kaznenim postupcima u kojima su mlade osobe počinitelji ili žrtve kaznih djela. Svrha je kažnjavanja takvih počinitelja njihova rehabilitacija i resocijalizacija, čime se razlikuje od svrhe kažnjavanja punoljetnih počinitelja. Naglasak maloljetničkog sudovanja mora biti na zaštiti maloljetnika, brizi, pomoći i nadzoru te obrazovanju kako bi se utjecalo na njegov odgoj, razvijanje cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činenja kaznenih djela te omogućilo njegovo ponovno uključivanje u društvenu zajednicu. Autorice u ovom članku nastoje navesti najznačajnije izmjene maloljetničkog sudovanja uz pozivanje na relevantne međunarodne europske smjernice. Naglašavaju da bitne promjene u postupovnim propisima maloljetničkog postupka imaju značaj reforme maloljetničkog kaznenog prava.

* Melita Božičević-Grbić, sutkinja Vrhovnog suda Republike Hrvatske

** Mr. sc. Sunčana Roksandić Vidlička, asistentica na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu

“If young people’s rights are not respected...then why should they respect law and state institutions”¹

1. NAJBOLJI INTERES DJETETA – OSNOVA REFORME MALOLJETNIČKOG KAZNENOG ZAKONODAVSTVA

Konvencija o pravima djeteta² prvi je međunarodni obvezujući pravni akt “u kojem se djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi koja treba posebnu zaštitu”.³ Ona (je) služi(la) kao osnova za izradu čitavog niza međunarodnih i regionalnih konvencija i preporuka. No stupanje na snagu Konvencije nije dovoljno kako bi se ostvarila u njoj navedena prava. Naime preduvjet ostvarenju nekog prava **jest poznavanje tog prava i postojanje svijesti pojedinca** da je subjekt tog prava,⁴ što je posebice slučaj za prava koja su navedena u Konvenciji o pravima djeteta (dalje u tekstu: Konvencija). Tako se npr. fizičko kažnjavanje djeteta od roditelja⁵ smatralo razlogom isključenja protupravnosti u kaznenom pravu “ako to (roditelji) ne čine na ponižavajući način te pritom djetetu ne nanose tjelesne ozljede”.⁶

¹ Cunnen, C., White, R. (1995), *Juvenile Justice: An Australian perspective*, Melbourne, AuS: Oxford University Press, str. 267, cit. prema: Raymond, A., *Young offenders and the law: How the law responds to youth offending*, Taylor & Francis, e-library, 2010., str. 41.

² Konvencija je usvojena na 44. zasjedanju Opće skupštine UN-a, a stupila je na snagu 2. rujna 1990. (SL SFRJ 15/90, NN MU 12/1993). RH je stranka od 8.10.1991.

³ Konvencija o pravima djeteta, UNICEF http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta.pdf, str. 2. (Stranica zadnji put posjećena 18.10.2011.). Ujedno vidjeti i *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*, Office of the High Commissioner for human rights in cooperation with the International Bar Association, UN; New York and Geneva, 2003., str. 399.

⁴ Vidjeti *Pristup socijalnim pravima u Europi: stvarno stanje*, Puljiz, V., *Revija za socijalnu politiku*, svezak 10, br. 2 (2003). Vidjeti i Bouillet, D., *Primjena međunarodnih standarda i preporuka u djelovanju hrvatskog društva prema djeci i mladima s poremećajima u ponašanju*, *Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada*, 12,1, 107-131, str. 128. *Pristup socijalnim pravilima u Europi (Acces aux droits sociaux en Europe)* usvojio je Odbor za socijalnu koheziju Vijeća Europe na 8. sjednici održanoj 28.-30. svibnja 2002.

⁵ Članak 19. Konvencije zabranjuje roditeljima svako tjelesno i duševno nasilje prema djeци. Vidjeti i *Report of the independent expert (Paulo Sérgio Pinheiro) for the United Nations study on violence against children*, UN, A/61/2999, 29 August 2006.

⁶ Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, drugo, izmijenjeno izdanje, Zagreb, 2007. U trećem izdanju, Zagreb, 2009., autor, problematizirajući čl. 19. Konvencije te Opću preporuku br. 8 iz 2006. godine, zaključuje kako Odbor, definirajući tjelesno kažnjavanje “kao svako kažnjavanje koje sadrži primjenu fizičke sile i koje ide za nanošenjem boli ili neugodnosti u određenom, makar i najlakšem stupnju” ipak ispravno naglašava da “načelo jednake zaštite djece i odraslih od fizičkog nasilja, uključujući i onog u obitelji,

Posebno bismo, u kontekstu teme ovog rada, istaknule važnost članka 3. stavaka 1. i 2. Konvencije koji propisuje da je **najbolji interes (dobrobit) djeteta**⁷ ono čime bi se morale voditi javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela u svim radnjama (postupanjima) koje poduzimaju u svezi s djecom. **Djetetom se smatra svaka osoba mlađa od 18 godina**, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi ranije.⁸ Prema Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe (**Pekinška pravila**),⁹ u pravnim sustavima koji priznaju koncept dobi kaznene odgovornosti za maloljetnike ne smije se utvrditi preniska dobna granica, imaju li se na umu čimbenici emocionalne, mentalne i intelektualne zrelosti: *“Minimalna dob kaznene odgovornosti iznimno se razlikuje zbog kulture i povijesti. Moderni pristup obuhvaćao bi razmatranje može li dijete dosegnuti moralne i psihološke komponente kaznene odgovornosti odnosno može li se dijete temeljem svojeg razmišljanja i razumijevanja smatrati odgovornim za antisocijalno ponašanje.”*¹⁰ *Ako je dob kaznene odgovornosti preniska ili uopće nema donje dobne granice, pojam odgovornosti bio bi besmislen. Općenito postoji uska veza između pojma odgovornosti za delinkventno ili kazneno ponašanje i*

ne znači da svi oblici tjelesnog kažnjavanja vlastite djece moraju dovesti do kaznenog progona roditelja”, str. 288 trećeg izdanja Općeg dijela. Vidjeti ujedno i Opću preporuku broj 8 Odbora za prava djeteta o pravu djeteta na zaštitu od tjelesnog kažnjavanja i drugih okrutnih i ponižavajućih oblika kažnjavanja (s naglaskom na praksu Odbora nakon donošenja Opće preporuke broj 8), Kuzmić Oluić, R., *Dijete i društvo*, godina 12, broj 1/2.

⁷ *“The best interest of the child”*, članak 3. Konvencije. Prema hrvatskom prijevodu Konvencije, članak 3. stavak 1. glasi: *U svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta.*

⁸ Članak 1. Konvencije. Prema članku 40. stavku 3. Konvencije, države stranke nastojat će promicati uvođenje zakona, postupaka, upravnih tijela i ustanova posebno namijenjenih djeci koja su osumnjičena ili optužena, ili se utvrdilo da su prekršila krivični zakon, osobito: a) određivanje minimalne dobi ispod koje će se držati da djeca nisu sposobna učiniti prekršaj prema krivičnom zakonu; b) određivanje mjera postupanja s takvom djecom bez posezanja za sudskim postupcima, uz osiguranje punog poštovanja ljudskih prava i pravne zaštite kad god je to primjereno i poželjno.

⁹ UN, Doc. A/RES/40/33, 1985., točka 4.1. s komentarom, za hrvatski prijevod vidjeti internetsku stranicu Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, www.mobms.hr/ministarstvo/uprava-za-obitelj/odjeli/odjel-za-djecu-i-mladez. (Stranica zadnji put posjećena 3.11.2011.)

¹⁰ Treba li se u maloljetničkom kaznenom pravu propisati odgovornost za počinjenje kaznenih djela ili antisocijalno ponašanje, vidjeti više u: Dünkel, F., Grzywa, J., Pruin, I., Šelih, A., *Juvenile justice in Europe – Legal aspects, policy trends and perspectives in the light of human rights standards*, u: *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, Vol. 4, Forum Verlag Godesberg, 2010., str. 1852.

drugih društvenih prava i odgovornosti (kao što su bračno stanje, građanska punoljetnost itd.)” Hrvatski je Zakon o sudovima za mladež (ZSM) ostao kod prijašnjeg zakonskog rješenja, koje ujedno slijedi i njemačko rješenje te razlikuje maloljetnike (*Jugendlicher*) i mlađe punoljetnike (*Heranwachsender*),¹¹ osobe koje su u vrijeme počinjenju djela navršile 18, a nisu navršile 21 godinu života.¹² O potrebi ujednačavanja europskog maloljetničkog kaznenog prava govori se više u trećem poglavlju ovoga rada.

U **presudi ESLJP T. i V. v. UK**,¹³ koja je iznimno važna za maloljetničko kazneno pravo i sudovanje,¹⁴ sud je, između ostalog, zaključio da određivanje dobi od deset godina kao najniže dobi za uspostavljanje kaznene odgovornosti nije u suprotnosti s člankom 3. EKLJP.¹⁵ Ključni dio odluke je nepostojanje konsenzusa između država članica Vijeća Europe da se odredi minimalna dob za uspostavljanje kaznene odgovornosti djeteta te da, iako većina država postavlja višu granicu, dob od deset godina nije toliko manja da se “*disproportionately*” razlikuje od najniže dobi određene u ostalim europskim državama.¹⁶

Upravo se interesu djeteta nastoji dati prioritet i u novom **Zakonu o sudovima za mladež**¹⁷ kojim se uređuju odredbe za mlade počinitelje kaznenih djela (maloljetnike i mlađe punoljetnike) u materijalnom kaznenom pravu,

¹¹ Par. 1. njemačkog Jugengerichtsgezetza (JGG).

¹² Više o navedenoj kategoriji počinitelja vidjeti Young adult offenders in the criminal justice systems of European countries, Dünkel, F., Pruin, I., u: *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation Band Reforma Developments*, Vol. 4, Forum Verlag Godesberg, 2010., str. 1557-1581. Što se tiče najniže dobne granice za postojanje kaznene odgovornosti u državama članicama Vijeća Europe, vidjeti Table 1. Comparison of the age of criminal responsibility and age ranges for youth imprisonment, u: *Juvenile justice in Europe – Legal aspects, policy trends and perspectives in the light of human rights standars*, Dünkel, F., Grzywa, J., Pruin, I., Šelih, A., *ibid.*, str. 1821-1822. Tablica prikazuje i dob koja je minimalno potrebna za izricanje pojedinih mjera.

¹³ Zahtjev br. 30 EHRR 121 par. 74., presuda od 16. prosinca 1999.

¹⁴ Važna je i za tumačenje članka 3. Konvencije (najbolji interes djeteta), članka 37. (mučenje i uskrata slobode) te članka 40. (maloljetničko sudovanje).

¹⁵ Zabrana mučenja.

¹⁶ Vidjeti i komentar te presude u: *Law of the european Convention on Human Rights*, Harris, D. J., O’Boyle, M., Beates, E. P., Buckley, C. M., Oxford university Press, 2009., 2nd edition, str. 91. Za širu analizu maloljetničkog kaznenog sustava Engleske/Walesa vidjeti *Consultation paper on principles of sentencing the youth* od 18. prosinca 2008., Sentencing Guidelines Council. Taj dokument sadržava i relevantne presude, npr. vidjeti str. 74. Posebno za upućivanje na nj zahvaljujemo autoru, bivšem dugogodišnjem sucu za mladež **Kevinu McCormacu**. Vidjeti i knjigu istog autora, s povijesnim pregledom razvoja engleskog maloljetničkog prava: *Young Offenders: Law, Policy and Practice* (Ball, C., McCormac, K., Stone, N.), Sweet&Maxwell, 2001. Dostupan i na web stranici: http://sentencingcouncil.judiciary.gov.uk/docs/web_overarching_principles_sentencing_youths.pdf.

¹⁷ Narodne novine br. 84/2011.

odredbe o sudovima, o kaznenom postupku i o izvršenju sankcija te propisi o kaznenopravnoj zaštiti djece.¹⁸ Naime, Odbor za prava djeteta¹⁹ zaključio je da je načelo o najboljem interesu djeteta potvrđeno kroz Konvenciju u kontekstu provedbe zakonodavstva iz područja maloljetničkog pravosuđa, posebno u dijelu u kojem Konvencija naglašava da se prema djetetu treba ponašati tako da se promiče djetetov osjećaj dostojanstva i vrijednosti, koji potiče na poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda djeteta i uzima u obzir djetetovu dob i njegove posebne potrebe: “treba pokazati da su interesi djeteta ispitani, ustanovljeni i uzeti u obzir kao najznačajniji stavak bilo kojeg razmatranja.”²⁰ Također, u Općoj preporuci (naputku) br. 10 Konvencije²¹ Odbor za prava djeteta na sljedeći je način obrazložio značenje načela najboljeg interesa djeteta: “*Djeca se od odraslih razlikuju kako u razini psihičkog i fizičkog razvoja tako i u emocionalnim i obrazovnim potrebama. Te razlike čine osnovu za smanjenu odgovornost djece u sukobu sa zakonom. Ove i druge razlike predstavljaju razlog za uspostavu zasebnoga sustava maloljetničkog sudovanja i zahtijevaju drugačiji odnos prema djeci. Zaštita najboljeg interesa djeteta znači, primjerice, da kada su u pitanju djeca počinitelji, zakonodavstvo koje podrazumijeva prestanak pravnih posljedica i vraćanje na prethodno stanje treba imati prednost nad tradicionalnim ciljevima koji se žele postići krivičnim zakonodavstvom, kao što su suzbijanje odnosno kažnjavanje kaznenih djela*”.²²

Osim načela postupanja u najboljem interesu djeteta, *maloljetničko sudovanje*²³ zahtjeva **poštovanje i ostalih vodećih načela** u postupanju prema ma-

¹⁸ Članak 1. Zakona.

¹⁹ Odbor za prava djeteta osnovan je radi utvrđivanja ostvarenog napretka država stranaka u postizanju i ispunjavanju obveza prihvaćenih u Konvenciji (čl. 43. st. 1. Konvencije). Ujedno, Odbor može predlagati i izdavati opće naputke (preporuke) (čl. 45. stavak 1.d) Konvencije).

²⁰ Opća zapažanja o provedbi maloljetničkog sudovanja, CRC/C/46, Izvješće s desete sjednice (1995.), para 219.

²¹ Opća preporuka br. 10, CRC/C/GC/10, 25. travnja 2007.

²² Opća preporuka br. 10, CRC/C/GC/10, 25. travnja 2007., par. 10. Upravo je OSCE u svojim Zapažanjima u oblasti maloljetničkog pravosuđa u BiH iz ožujka 2009. godine u materijalu namijenjenom centrima za edukaciju sudaca i tužitelja naveo primjer vođenog postupka koji je protivom načelo poštovanja najboljeg interesa djeteta: “*Jedan je četrnaestogodišnjak zajedno s dvojicom drugih maloljetnika bacao kamenje na prometnicu. Jedan kamen slučajno je pogodio autobus i napravio štetu male vrijednosti. Ovo je bilo prvi put da je maloljetnik prekršio zakon, a on je inače bio uzoran učenik i potjecao je iz skladne obitelji. Međutim, autoprijevoznik se žalio da na toj prometnici dolazi do čestih oštećenja na autobusima i da je zato potrebno zahtijevati nadoknadu štete i tako spriječiti buduće napade. Usprkos činjenici da je sutkinja prema tužitelju otvoreno izrazila nezadovoljstvo glede zahtjeva za pokretanje pripremnog postupka zbog ‘jednog razbijenog prozora’, ipak je nastavila postupak. Maloljetnik je zbog dugotrajnog postupka nazadovao u školi i u društvenom životu.*” Str. 3-4 Izvješća.

²³ **Administration of justice** – u priručniku Human Rights in the administration of justice, op. cit., termin *administration of justice* odnosi se na “all proceedings, such as criminal, separation and adoption proceedings”, str. 400.

loljetnicima: **zabranu diskriminacije djeteta,²⁴ poštovanje prava djeteta na život, opstanak i razvoj²⁵ te dužnost poštovanja djetetova mišljenja.²⁶** Oživotvorenje tih općih načela konstantno je razmatrao Odbor za prava djeteta prilikom ispitivanja podnesenih izvješća država stranaka Konvencije. Ta načela “ne služe samo izradi nacionalnih politika, već da na odgovarajuće načine budu integrirana u sve... sudske i upravne odluke i projekte, programe i usluge koji imaju utjecaj na djecu”.²⁷

U presudi ESLJP *Sahin v. Germany*²⁸ sud je istaknuo važnost poštovanja prava navedenih u Konvenciji navodeći da su “ljudska prava koja imaju djeca i standardi prema kojima sve države članice trebaju težiti u ostvarivanju prava djece navedeni u Konvenciji UN-a o pravima djece”.²⁹

Već prema Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, djetinjstvu pripada posebna skrb i pomoć,³⁰ a vezivanjem istog prava s pravom poštovanja najboljeg interesa djeteta otvara se put uspostavljanju *child centered justice system*³¹ kao posebnog sustava pravila za maloljetne počinitelje koji se i svrhom kažnjavanja razlikuje od kaznenog prava koje se primjenjuje na punoljetne počinitelje (**punitive system**).³² U literaturi se često naglašava razlika između maloljetničkog kaznenog prava (**juvenile justice system**³³) i kaznenog prava općenito (**criminal justice system**³⁴). Također se koristi i pojam **child-friendly justice**³⁵ koji uključuje dijete kao počinitelja i kao žrtvu i/ili svjedoka.³⁶

²⁴ Vidjeti članak 2. Konvencije.

²⁵ Vidjeti članak 6. Konvencije. Stavak 2. istog članka nameće državama pozitivne obveze: **Države stranke će u najvećoj mogućoj mjeri osigurati opstanak i razvoj djeteta.**

²⁶ Vidjeti članak 12. Konvencije.

²⁷ Human rights in the Administration of justice, str. 404.

²⁸ Zahtjev br. 30943/96; [2003] ECHR 340. Presuda od 8. srpnja 2003.

²⁹ Par. 39.

³⁰ Članak 25. stavak 2. Opće deklaracije.

³¹ “*Effective children’s rights centered system for treating children in trouble...systems for responding to juveniles who are in trouble with the laws that are purely punitive in intent, including the use of custody are neither in the best interest of the child, or society and are incompatible with children’s human rights.*” Raymond, A., op. cit., str. 41.

³² Izuzevši kategoriju mladih punoljetnih osoba koje pripadaju zaštitnim odredbama Zakona o sudovima za mladež.

³³ U priručniku Human Rights in the administration of justice, op. cit., termin *juvenile justice* “will refer to criminal proceedings”, a za administration of justice vidjeti bilješku 20.

³⁴ The scope of juvenile justice systems in Europe, Pruin, I., u: *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and reform Developments*, Vol. 4, Forum Verlag Godesberg, 2010., str. 1513-1557.

³⁵ Vidjeti Elements for European Guidelines on Child-friendly Justice with Particular Focus on Childrens Access and Place in the Criminal Justice System, Turković, K., Conference Building a Europe For and With Children Towards Strategy for 2009-2011, Council of Europe, Stockholm, 8.-10. rujna 2008.

³⁶ Vidjeti više u poglavlju 5. točki c) ovog rada.

Svrha maloljetničkih sankcija razlikuje se od svrhe kaznenopravnih sankcija koje se propisane u Kaznenom zakonu.³⁷ Naglasak je na zaštiti maloljetnika, brizi, pomoći i nadzoru te obrazovanju kako bi se utjecalo na njegov *“odgoj, razvijanje cjelokupne ličnosti i jačanju njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činenja kaznenih djela,”*³⁸ odnosno da se *“poduzimanjem mjera odgoja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na daljnji razvoj njegove ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činenja kaznenog djela, kao i da se utječe na ostale da ne čine kaznena djela.”*³⁹ Prema tome, jasno je da je primarni cilj izricanja sankcija maloljetnim počiniteljima **specijalna prevencija**, a generalna prevencija spomenuta je tek kao druga po redu svrha koja se želi postići, i to prilikom izricanja maloljetničkog zavora, što nije slučaj s odgojnim mjerama. Također kazna maloljetničkog zatvora predviđena je restriktivno, samo za starije maloljetnike, kada s obzirom na narav i težinu djela te visok stupanj krivnje ne bi bilo opravdano izreći odgojnu mjeru, već je potrebno kažnjavanje.⁴⁰ Sukladno navedenom, prema članku 8. ZSM-a, koji pobliže određuje način izbora odgojne mjere, sud, između ostalog, mora uzeti u obzir sve okolnosti koje utječu na izbor takve odgojne mjere kojom će se najbolje ostvariti svrha odgojnih mjera.

Naime, počinjenje kaznenih djela od mladih počinitelja u cjelini je *“epizodno”*. S druge strane, ne može se poreći da određeni broj, *“ne više od 5% muških maloljetnika svake skupine (posebno onih koji dolaze u dodir s policijom vrlo rano, a koji su opterećeni fenomenom pojave dezintegracije)”* mogu *“skliznuti”* u uporno ponavljajuće kriminalne karijere (recidivisti).⁴¹ Međutim, **“umjereno” maloljetničko kazneno pravosuđe ograničeno vladavinom prava (npr. načelom razmjernosti)** smatra se dovoljnim i za ovu skupinu prijestupnika. Umjereni se pristup može smatrati učinkovitijim od represivnih koncepata koji stavljaju naglasak na dugotrajne zatvorske kazne. Prema ZSM-u, maloljetnički se zatvor može izreći starijem maloljetniku (od

³⁷ Narodne novine br. 110/97, 27/98 – ispravak, 50/00 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 129/00, 51/01, 11/03, 190/03 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 105/04, 84/05 – ispravak, 71/06, 110/07 i 152/08, 57/11, 77/11 – odluka Ustavnog suda). Vidjeti čl. 6. (opća svrha kaznenopravnih sankcija) te čl. 50. (svrha kažnjavanja).

³⁸ Članak 6. stavak 1. ZSM-a – svrha odgojnih mjera.

³⁹ Članak 6. stavak 2. ZSM-a – svrha maloljetničkog zatvora.

⁴⁰ Više o maloljetničkim sankcijama i njihovoj primjeni prema mladim počiniteljima kaznenih djela vidjeti u: Mlade osobe u kaznenom pravu (počinitelji i žrtve), Carić, A., Pravni fakultet u Zagrebu, 2002., posebice str. 49-71; Hirjan, F., Singer, M., Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, Nakladni zavod Globus, 2002., str. 197-210. Vidjeti i Cvitanović, L., Svrha kažnjavanja u suvremenom kaznenom pravu, Biblioteka Vladimir Bayer, 1999., str. 311: *“...Ovakva modifikacija temeljnog koncepta svrhe kažnjavanja razumljiva je i poželjna s obzirom da se radi o posebnoj kategoriji počinitelja.”*

⁴¹ Dünkler, F., Grzywa J., Pruin, I., Šelih, A., op. cit., str. 1849.

16 do 18 godina), za kazneno djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora tri godine ili teža kazna, kad s obzirom na narav i težinu djela i visok stupanj krivnje ne bi bilo opravdano izreći odgojnu mjeru, već je potrebno kažnjavanje.⁴² Kazna zatvora ne može biti kraća od šest mjeseci ni dulja od pet godina, a izriče se na pune godine i mjesece. Sud prema navedenoj kategoriji počinitelja ne može maloljetnički zatvor odmjeriti u duljem trajanju od propisane kazne za počinjeno djelo, ali nije obvezan na najmanju propisanu mjeru te kazne.⁴³ Ako je za kazneno djelo propisana kazna dugotrajnog zatvora, ili je riječ o stjecaju najmanje dvaju kaznenih djela za koja je propisana kazna zatvora teža od deset godina, maloljetnički zatvor može trajati do deset godina.⁴⁴ Što se tiče mlađeg punoljetnika (od 18 do 21 godine),⁴⁵ na nj se primjenjuju odredbe Kaznenog zakona, no sud može, u granicama ublažavanja kazne, izreći kaznu blažu od propisane. No osobi koja je kazneno djelo počinila kao mlađi punoljetnik ne može se izreći kazna zatvora u trajanju duljem od petnaest godina, osim za djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili za stjecaj najmanje dvaju kaznenih djela za koja je propisana kazna zatvora dulja od deset godina.⁴⁶ Prema tome, položaj djeteta, počinitelja kaznenog djela, uvelike se mijenja u trenutku kada navršši 18 godina života. Napominjemo da nadležnost suda za mladež prestaje s navršenom dvadeset trećom godinom počiniteljeva života.⁴⁷

Radna skupina za donošenje novog Zakona o sudovima za mladež rukovodila se pri izradi nacrtu Zakona, osim Konvencijom, i drugim relevantnim europskim i međunarodnim dokumentima kao što su *Guidelines on friendly justice*⁴⁸ te, osobito kod uređenja postupanja prema djetetu kao žrtvi kaznenog postupka, s *UN Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Powers*.⁴⁹

Što se tiče uloge maloljetnika u oružanim sukobima, čl. 38. Konvencije posvećen je upravo naglašavanju važnosti poštovanja i jamčenja poštovanja pravila međunarodnog humanitarnog prava koja se primjenjuju u oružanim sukobima, a odnose se na djecu. Naime, uz Konvenciju donesen je i Opcijski

⁴² Članak 24. stavak 2. ZSM-a.

⁴³ Članak 25. stavak 2. ZSM-a.

⁴⁴ Članak 25. stavak 1. ZSM-a.

⁴⁵ Vidjeti više u poglavlju 5. točka b) ovoga rada.

⁴⁶ Članak 106. stavak 2. ZSM-a.

⁴⁷ Članak 36. ZSM-a.

⁴⁸ Donesenih od Odbora ministara Vijeća Europe dana 17. studenog 2010.

⁴⁹ Vidjeti i preporuke Vijeća Europe: R(85)11, R(87)21, R(06)8 te Okvirnu odluku Vijeća EU od 15. ožujka 2001. Prema nacrtu Konačnog prijedloga Zakona o sudovima za mladež, Vlada RH, srpanj 2011.

protokol⁵⁰ koji regulira navedenu materiju. Kako ta prava izlaze iz opsega i sadržaja ovog rada, nećemo se njima dalje posebno baviti.⁵¹

2. POSTUPANJE PREMA DJECI KOJA SU U SUKOBU SA ZAKONOM – PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE⁵² (FAIR TRIAL) SUKLADNO MIŠLJENJU ODBORA ZA ZAŠTITU PRAVA DJETETA

Za dijete kao počinitelja kaznenih djela najvažnije odredbe Konvencije kojih se Republika Hrvatska dužna pridržavati, osim članka 3. (najbolji interes djeteta), propisane su člancima 37.⁵³ i 40. Članak 40. stavak 2. Kon-

⁵⁰ *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*. Stupio je na snagu 12. veljače 2002., a RH ga je ratificirala 1. studenog 2011. Također je donesen i stupio na snagu *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography*. Stupio je na snagu 18. siječnja 2002., a RH ga je ratificirala 13. svibnja 2002.

⁵¹ I na pripremnom kolokviju za XVII. međunarodni kongres AIDP-a o kaznenoj odgovornosti maloljetnika u nacionalnom i međunarodnom pravu, koji se održao u Beču 26.-29. rujna 2002., bilo je govora i o “važnosti odredaba međunarodnih kaznenih sudova, koje se primjenjuju na maloljetnike. Naime, autori Rimskog ugovora, osnivajući Međunarodni kazneni sud 1998. godine, svjesni uloge maloljetnika u oružanom sukobu, donijeli su odredbe vezane uz kaznenu odgovornost maloljetnika.” Cvjetko, B., Pripremni kolokvij za XVI. međunarodni kongres AIDP o kaznenopravnoj odgovornosti maloljetnika u nacionalnom i međunarodnom pravu, HLJKPP, vol. 10, broj 1/2003., str. 232. Radna skupina za izradu nacрта ZSM-a rukovodila se i zaključcima prve sekcije spomenute konferencije održane 2004. godine, Konačni prijedlog Zakona o sudovima za mladež, Vlada RH, str. 36.

⁵² **Značenje načela pravičnog postupka**, kao stožernog načela, u kaznenim stvarima moglo bi se označiti kao: zabrana diskriminacije, tj. takvog razlikovanja između subjekata u (kaznenoj) postupku koje bi umanjivalo ili ograničavalo njihova prava bez opravdanja u razlikama između njihova procesnog položaja; da se utvrđivanje krivnje počinitelja kaznenog djela te eventualne kazne mora provesti prema autoritativnim pravnim standardima; da se kazneni postupak mora voditi pred tijelom s prerogativima samostalne i neovisne državne sudbene vlasti i da se okrivljeniku u potpunosti mora omogućiti obrana otklanjanjem (kompenzacijom) nejednakosti između njega i državne represivne vlasti. Krapac, D., Prva knjiga: Institucije, IV., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, str. 141. Također: “Budući da je sam pojam pravičnosti prilično neodređen pravni standard, ne postoji precizna definicija konvencijskog” (EKLJP, op. aut.) “prava na pravični postupak. Riječ je naime o složenom pravu koje obuhvaća skup općih i posebnih elemenata, odnosno procesnih garancija koje osiguravaju ostvarenje tog prava...” Ivičević Karas, E., Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 57, br. 4-5, studeni 2007., str. 762.

⁵³ Države stranke će osigurati da:

a) niti jedno dijete ne bude podvrgnuto mučenju ili nekom drugom okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni. Ni smrtna kazna ni kazna doživotnog zatvora bez

venције upravo govori o **posebnim pravima djeteta na pravično suđenje**⁵⁴ (*fair trial*). Opća preporuka br. 10⁵⁵ Odbora za prava djeteta UN-a naglašava kako Konvencija zahtijeva od država članica da razvijaju i implementiraju Konvenciju prilikom izrade sveobuhvatne politike maloljetničkog pravosuđa. “*Ovaj sveobuhvatni pristup ne bi trebao biti ograničen na primjenu specifičnih odredaba sadržanih u člancima 37. i 40. Konvencije, već treba uzeti u obzir opća načela sadržana u člancima 2.,⁵⁶ 3.,⁵⁷ 6.⁵⁸ i 12.⁵⁹ te u svim drugim relevantnim člancima Konvencije, kao što su članci 4.⁶⁰ i 39.⁶¹...*” Ujedno,

—
mogućnosti puštanja na slobodu ne smiju se određivati za prijestupe koje počine osobe mlađe od 18 godina;

b) niti jedno dijete ne bude nezakonito i samovoljno lišeno slobode. Uhićenje, pritvaranje ili zatvaranje djeteta obavljat će se u skladu sa zakonom, kao krajnja mjera i na najkraće moguće vrijeme;

c) sa svakim se djetetom kojemu je oduzeta sloboda postupaju čovječno i s poštovanjem prirodnog dostojanstva ljudske osobe, uzimajući u obzir potrebe osoba te dobi. Napose će se svako dijete kojemu je oduzeta sloboda držati odvojeno od odraslih, osim kad bi to bilo suprotno njegovu najboljem interesu, te će ono, osim u izuzetnim okolnostima, imati pravo održavati kontakte sa svojom obitelji dopisivanjem i posjetima;

d) svako dijete koje je lišeno slobode ima pravo na neodgodivu pravnu i drugu odgovarajuću pomoć, kao i pravo na preispitivanje zakonitosti oduzimanja njegove slobode pred sudom ili nekim drugim odgovarajućim neovisnim i nepristranim nadležnim tijelom te pravo na neodgodivo donošenje odluke o svakom takvom pitanju.

⁵⁴ Za pojam, tumačenje i primjenu načela vidjeti Krapac, D., Prva knjiga: Institucije, *ibid.*, str. 109, str. 137-167. **Ovo načelo predviđa i članak 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, članak 14. stavak 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, kao i članak 29. stavak 1. Ustava RH.** Vidjeti i Carić, M., Pojam načela pravičnog postupka pred kaznenim sudom, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 43, 2/2006., str. 58-59.

⁵⁵ General Comment No. 10(2007) Children’s rights in juvenile justice, UN, Committee on the rights of the child, 47 session, CRC/C/GC/10, 15. travnja 2007.

⁵⁶ Članak se odnosi na zabranu diskriminacije.

⁵⁷ Članak proklamira najbolji interes djeteta.

⁵⁸ Pravo na život, opstanak i razvoj djeteta.

⁵⁹ Pravo na vlastito mišljenje, slobodno izražavanje stavova. U tu svrhu djetetu se, izravno ili preko posrednika odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudbenom i upravnom postupku koji se na njega odnosi, na način koji je usklađen s proceduralnim pravilima nacionalnog zakonodavstva (stavak 2. članka 12.).

⁶⁰ Države stranke poduzet će sve odgovarajuće zakonodavne, upravne i druge mjere za primjenu prava priznatih u ovoj Konvenciji. Glede gospodarskih, društvenih i kulturnih prava, države stranke poduzet će takve mjere u što širem opsegu svojih raspoloživih sredstava i, u slučaju potrebe, u okviru međunarodne suradnje.

⁶¹ **Države stranke će poduzeti sve odgovarajuće mjere za promicanje tjelesnog i duševnog oporavka i vraćanja u društvo djeteta koje je žrtva: bilo kojeg oblika zapostavljanja, izrabljivanja ili zlostavljanja; mučenja ili bilo kojeg drugog oblika okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupka ili kazne; ili pak oružanog sukoba. Oporavak i vraćanje u društvo osigurat će se u sredini koja potiče djetetovo zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo.**

ciljevi ove Opće preporuke su upute i naputci "...s posebnim naglaskom na prevenciju maloljetničke delinkvencije, uvođenje alternativnih mjera čime se omogućuje reakcija na maloljetničku delinkvenciju bez posezanja za sudskim postupcima...:... te za promicanje integracije, u nacionalnim i sveobuhvatnoj politici maloljetničkog pravosuđa, drugih međunarodnih standarda, posebno Standardna minimalna pravila UN-a za (upravljanje) maloljetničko pravosuđe (**Pekinška pravila**),⁶² Pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode (**Havanska pravila ili JDLS**)⁶³ te Smjernice UN-a za sprječavanje maloljetničke delinkvencije (**Rijadske smjernice**)⁶⁴." ⁶⁵

U svakom slučaju pristup prema djeci koja su u sukobu sa zakonom treba biti u skladu s odredbom članka 40. stavka 1., a to je da države stranke priznaju svakome djetetu koje je osumnjičeno ili optuženo, ili za koje je utvrđeno da je prekršilo kazneni zakon, pravo da se s njime postupa na način koji je **u skladu s promicanjem njegova osjećaja dostojanstva i vrijednosti**, kojim se jača djetetovo **poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda drugih** i koji **uzima u obzir djetetovu dob i poželjnost promicanja njegova povratka u zajednicu** te njegova preuzimanja djelatne uloge u toj zajednici. Prema tome, cilj je maloljetničkog kaznenog sudovanja **rehabilitacija i socijalna reintegracija djeteta**.⁶⁶

Osim prava na pravično suđenje koje se nalazi u stavku 2., ovaj članak Konvencije ističe i važnost **načela zakonitosti** u maloljetničkom kaznenom pravu. Prema zahtjevima članka 40. stavka 2.a), države stranke Konvencije priznaju svakom djetetu koje je osumnjičeno ili optuženo, ili za koje je utvrđeno da je prekršilo kazneni zakon, pravo da se s njime postupa na način kojim se promiče njegov osjećaj osobnog dostojanstva i vrijednosti, jača njegovo poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda drugih te uzima u obzir njegova dob, poželjnost njegova povratka u zajednicu i preuzimanja aktivne uloge u toj zajednici. Države stranke će osobito osigurati da niti jedno dijete ne bude osumnjičeno, optuženo ili utvrđeno da je prekršilo kazneni zakon za djela ili propuste koji, prema međunarodnom ili domaćem pravu, nisu bili zabranjeni u vrijeme kad su počinjeni.⁶⁷ Time Konvencija potvrđuje *pravilo nullum crimen, nulla poena sine lege*. To znači da nijedno dijete ne može biti optuženo ili osuđeno po kaznenom zakonu za djela ili propuste koji u vrijeme kad su počinjeni nisu bili zabranjeni prema nacionalnom ili međunarodnom pravu. "*U svjetlu činjenice da su mnoge države stranke nedavno ojačale i/ili*

⁶² *UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice*, 1985.

⁶³ *UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty*, 1990.

⁶⁴ *UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency*, 1990.

⁶⁵ Str. 3-4 Opće preporuke br. 10.

⁶⁶ Human rights in the administration of justice, str. 408.

⁶⁷ Članak 40. st. 2.a).

proširile svoje kaznenopravne odredbe za sprječavanje i borbu protiv terorizma”, Odbor preporučuje da države članke osiguraju da te promjene ne dovede u retroaktivno ili nenamjerno kažnjavanje djece. “Odbor također želi podsjetiti države članke na pravilo da se teža kazna može izreći od one koja je bila primjenjiva u vrijeme kada je kazneno djelo počinjeno, kao što je izraženo u članku 15. Međunarodnog pakta, u svjetlu članka 41. Konvencije.”^{68,69}

Članak 40. stavak 2.b) Konvencije sadržava popis prava s intencijom da bi sve navedeno trebalo osigurati da svako dijete koje je osumnjičeno ili optuženo za počinjenje kaznenog djela dobije pravo na pravičan postupak.⁷⁰ Naime, prava djece zahtijevaju neke specifične aspekte kojima se bavi upravo Opća preporuka br. 10. Tako Odbor ističe⁷¹ “*da je ključni uvjet za pravilnu i učinkovitu provedbu navedenih prava ili jamstava kvaliteta osoba koje sudjeluju u maloljetničkom pravosuđu*”. Tako ZSM u članku 38. propisuje da suci za mladež⁷² i državni odvjetnici za mladež moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te vladati osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe.

Napominjemo da sva prava navedena u članku 40. stavku 2. predstavljaju minimalne standarde, što znači da države članke “mogu i trebaju”⁷³ pokušati uspostaviti više standarde, npr. na području pravne pomoći (tako Republika Hrvatska predviđa pravo na branitelja) i uključivanja djeteta i njegovih roditelja u sudski proces. ZSM tako predviđa i uključivanje ne samo putem suradnje (npr. kod izricanja odgojnih mjera) nego i putem “kažnjavanja”, npr. roditelje odnosno osobe koje su po zakonu obvezne uzdržavati maloljetnika sud može obvezati da snose dio troškova za izvršenje odgojnih mjera.⁷⁴ S druge strane, Odbor za prava djece u svojoj Općoj preporuci 10 (2007) ističe da **ne podržava nastojanja pojedinih država za uvođenjem kažnjavanja roditelja za kaznena djela/prekršaje** koje su počinila njihova djeca. Nadalje Odbor ističe da u pojedinim ograničenim okolnostima može biti oportuno vođenje postupaka za

⁶⁸ Odredba glasi: Ništa iz ove Konvencije ne smije ugroziti odredbe koje više pridonose ostvarivanju prava djeteta, a koje mogu biti sadržane u zakonu države članke ili međunarodnom zakonu koji se primjenjuje u toj državi.

⁶⁹ Iznimku predstavlja promjena zakona *in favorem* počinitelja, u slučaju kada je predviđena blaža sankcija ili djelo više nije kazneno djelo. To predstavlja iznimku od načela zabrane retroaktivnosti.

⁷⁰ Vidjeti i čl. 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

⁷¹ Str. 13 Opće preporuke.

⁷² Vidjeti više o ulozi suca za mladež u članku Carić, A., Kustura, I., Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo?, 1. dio, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, 3/2010., str. 616-617.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Članak 95. stavak 2. ZSM-a.

naknadama štete, pogotovo ako je štetnik mlađi maloljetnik, ali “podvrgavanje roditelja kaznenoj odgovornosti vjerojatno neće dovesti do toga da oni budu aktivni partneri u socijalnoj reintegraciji svoga djeteta”.⁷⁵

Zbog specifičnosti maloljetničkog pravosuđa, proceduralne mjere zaštite djeteta kao počinitelja imaju dodatnu važnost jer one moraju, između ostalog, zaštititi najbolji interes djeteta i osigurati poštovanje prava djeteta da bude saslušano, ali i, u konačnici, dovesti do njegove socijalne reintegracije.⁷⁶ **U nastavku stavljamo naglasak na ona pravila koja proizlaze iz specifične potrebe (optuženog) djeteta,**⁷⁷ a ne ulazimo detaljnije u prava koja su zajamčena punoljetnim počiniteljima Zakonom o kaznenom postupku.⁷⁸

Članak 40. stavak 2. b) Konvencije propisuje da svako dijete koje je osumnjičeno ili optuženo za povredu kaznenog zakona ima najmanje sljedeća jamstva (ukupno sedam točaka, od *i* do *vii*):

(i) **smatra se nevinim sve dok mu se krivnja ne dokaže** u skladu sa zakonom;

Načelo presumpcije nevinosti jedno je od temeljnih načela kaznenog procesnog prava⁷⁹ i vođenja pravičnog postupka. Svatko je nedužan i nitko se ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja.⁸⁰ Ovdje to načelo nećemo posebno obrazlagati,⁸¹ već ćemo u kontekstu **juvenile justice system** i **načela najboljeg interesa djeteta** navesti kako Odbor upozorava kod napatka ove odredbe da se “*zbog nedostatka razumijevanja procesa, nezrelosti, straha ili drugih razloga dijete može ponašati na sumnjiv način, ali ovlašteno tijelo ne smije pretpostaviti da je dijete krivo bez dokaza krivnje izvan svake razumne sumnje.*”⁸² Navedeno je jamstvo povezano i s jamstvom zabrane **prisiljavanja na davanje izjave ili priznanje krivnje**, o čemu više govorimo pod točkom (iv).

⁷⁵ Str. 16 Opće preporuke. Drugačije u mišljenju javnosti, članak Kako kazniti maloljetne nasilnike? Odjeci presude napadačima na Luku Ritza: “*Iako nitko od naših sugovornika nije želio komentirati nepravomoćnu presudu odgovornima za smrt Luke Ritza, većina se ipak slaže: kazne za maloljetne nasilnike treba pooštriti, a kazniti treba i njihove roditelje.*” 27.10.2010., www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/793266/Kako-kazniti-maloljetne-nasilnik.html. Drugačije mišljenje u članku izrazila je sutkinja Nola, S.

⁷⁶ Human rights in the administration of justice, str. 411.

⁷⁷ Za prava pravičnog postupka koja proizlaze iz Pekinških pravila vidjeti članak, Carić A., Kustura, I., Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo?, 2. dio, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, 4/2010., str. 781-792.

⁷⁸ Narodne novine 152/08, 76/09, 80/11.

⁷⁹ Krapac D., Prva knjiga: Institucije, IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, str. 156.

⁸⁰ Članak 28. Ustava RH. Za razliku od tog ustavnog načela, javno mnijenje u pojedinim je slučajevima vrlo oštro prema “maloljetnim nasilnicima”. Vidjeti novinski članak citiran u bilješci 70.

⁸¹ Za obrazloženje Odbora o ovome pravu, str. 13.

⁸² Opći napatuk, str. 14.

(ii) **neodgodivo se i izravno obavješćuje o optužbama protiv njega i, kad je to primjereno, preko roditelja ili zakonskih skrbnika, i ima pravnu i drugu odgovarajuću pomoć u pripremi i iznošenju svoje obrane;**

Ova odredba zahtijeva da dijete mora imati zajamčenu pravnu ili drugu odgovarajuću pomoć u pripremi i iznošenju svoje obrane. Prema tome, pomoć ne mora biti isključivo pravna, već odgovarajuća (*appropriate*). Znači, ako takvu pomoć pruža npr. socijalni radnik, on mora imati “dovoljno znanja i razumijevanja različitih pravnih aspekata relevantnih za maloljetničko pravo te bi morao biti educiran za rad s djecom koja su u sukobu s pravom”.⁸³ Što se tiče prava na pravnu pomoć, odnosno branitelja, ono je regulirano pod sljedećom točkom (iii). Ističemo da komunikacija između djeteta i osobe koja mu pruža pomoć mora biti u skladu s pravom na privatnost i povjerljivost (vidjeti pravo zajamčeno pod točkom vii).

(iii) njegov slučaj **neodložno mora razmotriti nadležno, neovisno i nepristrano tijelo** vlasti ili sudsko tijelo u pravičnoj raspravi u skladu sa zakonom i u nazočnosti branitelja ili drugog savjetnika te njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika, ako to nije u suprotnosti s njegovim najboljim interesom, osobito uzimajući u obzir njegovu dob i stanje;

Ova odredba sadržava više prava: od nadležnosti tijela, hitnosti vođenja postupka, prava na branitelja do uloge roditelja odnosno skrbnika u postupku. No preduvjet poštovanju svih prava jest da o njima odlučuje **nadležno neovisno i nepristrano tijelo**. *Carić i Kustura* u svome članku⁸⁴ navode kriterije za “test nepristranosti suca”⁸⁵ prema **presudi ESLJP Piersak v. Belgium**.⁸⁶ Upravo je nepristranost sudaca jedan od ključnih preduvjeta za pravično postupanje u maloljetničkom pravosuđu. Vezano za razdvajanje uloge suca za mladež (istražna i sudska funkcija) i novu ulogu državnih odvjetnika za mladež, upućujemo na peto poglavlje ovog rada.

Prvenstveno ističemo kako je **postupak prema maloljetnicima hitan, što propisuje i ZSM**.⁸⁷ Odbor osim toga ističe u svojoj preporuci br. 10 (2007) kao

⁸³ Ibid., str. 15.

⁸⁴ Vidjeti bilješku 68, str. 791.

⁸⁵ Objektivni kriterij znači provjeru okolnosti prema kojima je “sudac ponudio jamstva dostatna za isključenje razborite sumnje u njegovu nepristranost”, a subjektivni kriterij znači “provjeru osobnog uvjerenja o konkretnom slučaju”, *ibid.*, str. 792. Vidjeti i str. 815 i 816 posebice mišljenja autora pri obrazlaganju **presude ESLJP Nortier v. Netherlands** (Application 13924/88, Series A No 267 (1993) 17 EHRR 273; [1993] ECHR 34), a vezano uz ispunjenje kriterija nepristranosti suca u prijedlogu izmjena dosadašnjeg ZSM-u (razdvajanje istražne i sudske funkcije, odnosno prenošenje pripremnog postupka u nadležnost državnih odvjetnika za mladež). Vidjeti i razmišljanja: Rosenheim, M. K., Zimring, F. E., Tanenhaus, D. S., Dohm, B., *A century of juvenile justice*, The University of Chicago Press, 2002., str. 520.

⁸⁶ Zahtjev br. 8692/79, presuda od 1. listopada 1982. (1982) 5 EHRR 169.

⁸⁷ Vidjeti članak 4. i 59. ZSM-a.

komentar ove odredbe kako “*postoji međunarodni konsenzus da je za djecu u sukobu sa zakonom izrazito važno da vrijeme između počinjenja kaznenog djela i konačnog odgovora pravosuđa treba biti što kraće moguće. Što je dulje to razdoblje, to je vjerojatnije da odgovor pravosuđa gubi željeni pozitivni, pedagoški utjecaj, te pridonosi stigmatizaciji djeteta.*”⁸⁸ No hitnost postupka ne bi smjela biti uzrok nepoštovanja prava djeteta te dovesti u konačnici do kršenja obveze vođenja pravičnog postupka.

Prema ZSM-u,⁸⁹ **maloljetnik mora imati branitelja**⁹⁰ od prvog ispitivanja do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka, pri donošenju odluke o zamjeni odgojne mjere zavodskom odgojnom mjerom i pri naknadnom izricanju maloljetničkog zatvora. Ako u tim slučajevima sam maloljetnik ili osobe koje su ovlaštene na uzimanje branitelja u smislu odredba Zakona o kaznenom postupku ne uzmu branitelja, postavit će im ga po službenoj dužnosti sudac za mladež. Ako državni odvjetnik odlučuje prema načelu svrhovitosti, maloljetnik može imati branitelja (članak 72. ZSM-a). Branitelj se postavlja iz reda odvjetnika s izraženim sklonostima i osnovnim znanjima u području odgoja i skrbi za mlade osobe s popisa odvjetnika za mladež Hrvatske odvjetničke komore. Ako je maloljetnik ispitan bez prisutnosti branitelja, zapisnik i snimka ispitivanja maloljetnika ne mogu se upotrijebiti kao dokaz u postupku. Upravo je **presuda ESLJP Salduz v. Turkey**⁹¹ važna za doseg prava na branitelja,⁹² i to tako da ono “*includes access to legal assistance during the investigation stage of a suspect by the police*”. U navedenom je slučaju riječ o sedamnaestogodišnjaku koji je zadržan zbog sumnje da je sudjelovao u protuzakonitim demonstracijama. Za vrijeme ispitivanje pred istražnim sucem i državnim odvjetnikom priznao je djelo. Tek mu se kasnije omogućio pristup branitelju. Sud je našao da je njegovo pravo na pravično suđenje povrijeđeno time što mu je uskraćena pravna pomoć, i to “*in particular, in view of Salduz’s young age the Court noted the fundamental importance of providing him with legal assistance and the government’s obligation to do so under international treaties, including the CRC.*” (Konvencija o pravima djeteta, op.aut.).

⁸⁸ Opća preporuka, str. 16

⁸⁹ Članak 54.

⁹⁰ O ulozi branitelja općenito vidjeti Kos, D., Odgovorna obrana okrivljenika u kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16, 2/2009., str. 573-582. Vidjeti i Pavlović, Š., Poznavanje i primjenjivost ustavnih i konvencijskih načela o pravičnom postupku kao *condicio sine qua non* dobre obrane, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16, 2/2009., str. 543-571.

⁹¹ Zahtjev br. 36391/02, presuda od 27. studenog 2008. (2009) 49 EHHR 19.

⁹² Povreda članka 6. EKLJP, prava na pravično suđenje (članak 6. stavak 3.c u vezi sa stavkom 1. EKLJP).

Također, ova odredba naglašava važnost prisustva roditelja odnosno skrbnika, što ne isključuje pomoć stručne osobe. Prema ZSM-u,⁹³ maloljetnik se poziva preko roditelja odnosno zakonskog zastupnika, osim ako to nije moguće zbog potrebe hitnog postupanja ili drugih važnih okolnosti. Roditelji ili skrbnici trebaju biti prisutni u postupku, jer oni mogu pružiti “*opću psihičku i emocionalnu pomoć djetetu*”.⁹⁴ No prisutnost roditelja ne znači da roditelji moraju djelovati u obrani djeteta ili biti uključeni u proces donošenja odluka. Međutim, sud odnosno nadležno tijelo može odlučiti, na zahtjev djeteta ili njegova opunomoćenika, da prisutnost roditelja nije u najboljem interesu djeteta, odnosno “*ograničiti ili isključiti prisustvo roditelja iz postupka*.”⁹⁵ Kao što smo već navele, uloga roditelja iznimno je bitna. Tako ZSM, na primjer, u članku 11. stavku 2. propisuje da će služba nadležna za provedbu pojačane brige i nadzora odrediti stručnu osobu koja će u suradnji s maloljetnikom, **njegovim roditeljima**, skrbnikom, tijelima socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja, liječnicima i drugim stručnim osobama stalno utjecati na ličnost i ponašanje maloljetnika, brinuti se o njegovu liječenju i nadzirati ispunjenje njegovih obveza i dužnosti. Što se tiče možebitnog kažnjavanja roditelja za djela počinjena od djece, upućujemo na naprijed navedeno u ovom poglavlju.

(iv) **ne prisiljava se na davanje izjave ili priznanje krivnje; može ispitati ili dati ispitati**⁹⁶ svjedoke optužbe i pod istim uvjetima osigurati prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane;

Ovu odredbu treba promatrati u i kontekstu članka 12. Konvencije (pravo na izražavanje vlastitog mišljenja) što je od temeljne važnosti za pravično suđenje.⁹⁷ Članak 12. u stavku 2. propisuje kako se djetetu, u tu svrhu, izravno ili preko posrednika odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudbenom ili upravnom postupku koji se na nj odnosi, na način koji je usklađen s proceduralnim pravilima nacionalnog zakonodavstva. Obveza saslušanja odnosi se na sve faze vođenja postupka, uključujući i prethodni postupak. “*Djetetu treba dati priliku izraziti svoje mišljenje o (alternativnim) mjerama koje se mogu izreći, o čemu treba voditi računa prilikom odlučivanja ovisno o stupnju zrelosti djeteta... Istraživanja pokazuju da aktivno sudjelovanje djeteta u provedbi, u većini slučajeva, pridonosi pozitivnom ishodu.*”⁹⁸ Iako nije riječ o kaznenoj presudi, s obzirom na važnost isticanja Konvencije kao izvora prava za postupanje prema djeci u svim postupcima,

⁹³ Članak 55.

⁹⁴ Opći napatuk, str. 16.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Odnosi se na razlike između država stanaka, posebno na to je li kazneni postupak akuzatorni ili inkvizitorni.

⁹⁷ Tako Odbor u preporuci br. 10, str. 14 i 17.

⁹⁸ Opći napatuk, str. 14.

naglašavamo da je ESLJP u presudi *Sahin v. Germany*⁹⁹ našao da je Njemačka povrijedila pravo zajamčeno člankom 8. EKLJP¹⁰⁰ ne dopustivši djetetu da iznese svoje mišljenje pred sudom pri odlučivanju o pravu oca na posjećivanje djeteta.

No, s druge strane, dijete se ne smije prisiljavati na davanje izjave. U skladu s člankom 14 (3)(g) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Konvencija zahtijeva da dijete ne bude primorano svjedočiti ili priznati krivnju, što je u skladu s načelom zaštite od samooptuživanja, odnosno u okviru načela pretpostavke okrivljenikove nedužnosti.¹⁰¹ Također, da mučenje, okrutno, nečovječno ili ponižavajuće postupanje¹⁰² kako bi se iznudilo priznanje ili svjedočenje predstavlja tešku povredu prava djeteta sukladno članku 37. Konvencije te je u potpunosti neprihvatljivo. Tako je uostalom i predviđeno u čitavom nizu međunarodnih i europskih konvencija.¹⁰³ Odbor u svom napatku br. 10 zatim ističe da *“pojam ‘prisiljen’ treba tumačiti u širem kontekstu, a ne biti ograničen na fizičke sile ili druga očita kršenja ljudskih prava. Zbog dobi djeteta, njegova razvoja, duljine ispitivanja, nerazumijevanja, straha od nepoznatog, od posljedica ili mogućnosti kazne zatvora, može se dogoditi da mu priznanje nije točno. To može postati čak i češće ako su se obećale nagrade, kao što su: ‘Možeš otići kući čim si nam iskazao istinitu priču’”*.¹⁰⁴ Članak 14. **Pekinških pravila** predviđa da postupak treba provoditi u ozračju razumijevanja kako bi se omogućilo djetetu da sudjeluje i izrazi se slobodno.

Navedeno se pravo (iv) odnosi i na pravo učinkovitog sudjelovanja u postupku.¹⁰⁵ Pravično suđenje zahtijeva da dijete razumije optužbe i posljedice

⁹⁹ Vidjeti bilješku 28.

¹⁰⁰ Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života.

¹⁰¹ Krapac, D., *Engleski kazneni postupak*, Zagreb, 1995., str. 95. Vidjeti i Bojanić, I., Đurđević, Z., *Dopuštenost uporabe dokaza pribavljenih kršenjem temeljnih ljudskih prava*, HLJ-KPP, 15 (2008), br. 2, str. 973-1007.

¹⁰² Vidjeti i članak 15. Konvencije protiv mučenja i drugog okrutnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

¹⁰³ Tako np. “ESLJP može pitanje pravne dopuštenosti uporabe nekog dokaza u kaznenom postupku (*admissibility of evidence*) ili njegove ocjene kod pitanja krivnje optuženika riješiti primjenom kriterija **“pravičnog postupka” koji počiva na tzv. holističkom pristupu u primjeni članka 6. Konvencije (whether the proceedings as a whole, including the way in which the evidence was obtained were fair) ... domaće kazeno procesno pravo mora okrivljeniku, tijekom suđenja, uvijek zajamčiti učinkovito incidentalno rješavanje pitanja zakonitosti dokaza pribavljenih na nezakonit način ili povredom konvencijskih odredba. Na drugi način ESLJP može provjeriti proturječi li Konvenciji neka radnja pribavljena za potrebe u nacionalnom kaznenom postupku sama po sebi nekom drugom konvencijskom pravu, različitom od prava na pravični postupak (npr. zabrani mučenja, okrutnog ili nečovječnog postupanja iz članka 3. ...)**. Krapac, D., *Nezakoniti dokazi u kaznenom postupku prema praksi ESLJP*, str. 1214.

¹⁰⁴ Opći napatuk, str. 17.

¹⁰⁵ *Ibid.*, str. 14.

mogućih sankcija kako bi moglo iznositi svoju obranu, dati iskaz i pripremati svoju obranu.¹⁰⁶

Ujedno, ova odredba naglašava da se **načelo jednakosti oružja**¹⁰⁷ (tj. pod jednakim uvjetima ili paritetom između obrane i tužiteljstva) treba odnositi i na maloljetničko sudovanje.

(v) ima pravo na **besplatnu pomoć tumača** ako ne razumije jezik koji se u postupku koristi;

Također jedna od pretpostavka pravičnog suđenja. Ako dijete ne može razumjeti ili govoriti jezik koji se koristi u pravosudnom sustavu, ima pravo na besplatnu pomoć tumača.¹⁰⁸ Ta bi pomoć trebala biti dostupna na svim razinama postupka. Također je važno da je tumač osposobljen za rad s djecom, jer se korištenje i razumijevanje njihova materinjeg jezika može razlikovati od jezika odraslih.¹⁰⁹ Pojam pomoć tumača odnosi se i na potrebnu pomoć djeci koja zbog određenog invaliditeta zahtijevaju tumača.

(vi) ako se smatra da je (dijete) prekršilo kazneni zakon, u skladu sa zakonom ima pravo na **provjeru te odluke** i mjera koje iz nje proizlaze pred višim nadležnim, neovisnim i nepristranim tijelima vlasti ili sudskom tijelu;

Dijete ima pravo na **žalbu** protiv odluke kojom je oglašeno krivim za počinjenje kaznenog djela protiv sebe i protiv mjere izrečene kao posljedica osuđujuće presude. “*O žalbi treba odlučiti nadležni, neovisni i nepristrani organ ili sudsko tijelo, drugim riječima, tijelo koje ispunjava iste standarde i zahtjeve kao ono koje rješava slučaj u prvom stupnju. Ovo jamstvo slično je onome izražene u članku 14(5) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.*”¹¹⁰
te

(vii) ne **poštovanje svoje privatnosti na svim razinama postupka.**¹¹¹

Ovo jamstvo odražava pravo na zaštitu privatnosti sadržano u odredbi čl. 16. Konvencije.¹¹² Odbor naglašava da se ovo pravilo u “svim razinama

¹⁰⁶ Vidjeti i Opću preporuku, str. 14.

¹⁰⁷ Vidjeti o značenju jednakosti oružja u hrvatskoj literaturi, *Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Ivičević Karas, E., Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 57, br. 4-5, studeni 2007., str. 761-788. Ujedno vidjeti članak iste autorice: Okrivljenikovo pravo da ispituje svjedoke optužbe u stadiju istrage kao važan aspekt načela načela jednakosti oružja stranaka u kaznenom postupku (u povodu presude ESLJP u predmetu *Kovač protiv Hrvatske*), HLJKPP, vol. 14, 2007., str. 999-1018.

¹⁰⁸ Ibid., str. 18.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid., str. 17.

¹¹¹ Upravo su navedena jamstva obrađena dalje u ovom radu kroz prikaz najvažnijih izmjena Zakona o sudovima za mladež.

¹¹² Niti jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili dopisivanje, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled. Dijete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.

postupka” odnosi na prvi kontakt s policijom (npr. zahtjev za davanjem informacije i identifikaciju) do konačne odluke nadležnog tijela, ili puštanja iz nadzora, čuvanja ili lišenja slobode. Pravilo služi izbjegavanju štete uzrokovane nepotrebnim publicitetom¹¹³ ili **stigmatizacijom**. “*To znači da tijelo javne vlasti treba biti vrlo oprezno s priopćenjima za javnost u vezi s djelima navodno počinjenima od djece te ih ograničiti na vrlo iznimne slučajeve.*”¹¹⁴ Sukladno ZSM-u, izvodi kaznenih djela i postupak prema maloljetniku su tajni. Bez odobrenja nadležnog tijela ne može se objaviti sadržaj i tijek postupka prema maloljetniku niti odluka donesena u tom postupku. Objaviti se može samo onaj dio postupka, odnosno samo onaj dio odluke, za koji postoji odobrenje suda za mladež ili državnog odvjetnika za mladež, ali tada se ne smije navesti ime maloljetnika i ostali podaci na temelju kojih bi se moglo zaključiti o kojem je maloljetniku riječ. Također, obveza javnog objavljivanja presude ne odnosi se na maloljetnika.¹¹⁵ “Nadalje, pravo na privatnost također znači da evidencije maloljetnih prijestupnika trebaju biti strogo povjerljive i nedostupne trećima, osim za one koji su izravno uključeni u istragu i suđenje. S ciljem izbjegavanja stigmatizacije, evidencije maloljetnih prijestupnika ne smiju se koristiti u postupku u eventualnim budućim slučajevima koji uključuju istog počinitelja kao punoljetnika (tako i **Pekinška pravila** 21.1 i 21.2). Odbor također preporučuje da države stranke uvedu pravila koja će omogućiti automatsko brisanje iz kaznene evidencije imena djeteta koje je počinilo prekršaj nakon što je navršilo 18 godina ili takvu odredbu o evidenciji iznimno propisati (npr. ako nije počinilo kazneno djelo u roku od dvije godine nakon posljednje osude).”¹¹⁶ ZSM-a propisuje¹¹⁷ da se podaci iz evidencije o izrečenim odgojnim mjerama mogu dati samo državnom odvjetništvu i sudu povodom novog postupka za kazneno djelo prema evidentiranoj osobi i tijelima koja izvršavaju odgojnu mjeru. Podaci o izrečenoj odgojnoj mjeri brišu se iz evidencije nakon proteka roka od tri godine od dana kad je prestalo izvršenje odgojne mjere odnosno naknadno izrečene odgojne mjere, u svakom slučaju kad evidentirana osoba navrší dvadeset i četiri godine života. Ako evidentirani bude u međuvremenu osuđen na kaznu zatvora ili maloljetničkog zatvora, podaci o odgojnoj mjeri brisat će se iz evidencije kad proteknu rehabilitacijski rokovi određeni zakonom.

¹¹³ Npr. vidjeti članak: Sramota: jedan slobodan, drugi u odgojni dom, trećemu godinu zatvora za ubojstvo, <http://www.index.hr/vijesti/clanak/sramota-jedan-slobodan-drugi-u-odgojnom-trecemu-godinu-zatvora-za-ubojstvo-ritza/519795.aspx>.

¹¹⁴ Ibid., str. 19.

¹¹⁵ Članak 34. ZSM-a.

¹¹⁶ Ibid., str. 19.

¹¹⁷ Članak 23.

3. POTREBA ZA UJEDNAČAVANJEM EUROPSKOG MALOLJETNIČKOG KAZNENOG PRAVA

Na pitanje je li daljnje usklađivanje maloljetničkog pravosuđa u **Europi poželjno** ne može se jednostavno odgovoriti.¹¹⁸ **Razlike** između npr. škotskog postupka prema djeci i engleskog kaznenog sustava **su znatne**.¹¹⁹ Isto vrijedi i za određivanje **dobnih granica** za kaznenu odgovornost. Kao što smo već navele, Njemačka u maloljetničko kazneno pravo ubraja djecu i mlađe punoljetnike od 14 do 21 godine, dok su Engleska i Wales postavili raspon od 10 do 18 godina za maloljetničko sudovanje. Također, bi li i Norveška i Švedska morale sniziti dobnu granicu s 15 na 14 godina? No, svi europski modeli imaju neke važne zajedničke elemente: svi odražavaju stajalište da djecu počinitelje treba drugačije tretirati nego punoljetne počinitelje, da mlada dob počinitelja treba biti olakotna okolnost te da se takvi počinitelji moraju držati odvojeno od punoljetnih počinitelja (osobito kada je u pitanju zatvorska kazna ili boravak u ustanovama). Nadalje, a tiče se prvenstveno odredba materijalnog kaznenog prava, treba li **kažnjavati antisocijalno ponašanje** (kao u Bugarskoj, Engleskoj i Škotskoj) **umjesto ograničavanja na kaznena djela** koja su definirana kaznenim zakonima?¹²⁰

Trebaju li države Europe uskladiti duljinu maloljetničke zatvorske kazne i je li u slučaju harmonizacije prihvatljivo švicarsko rješenje (maksimalno četiri godine) ili 15 godina kao što uglavnom imaju države srednje i istočne Europe, pa čak i dugotrajni zatvor¹²¹? Autori *Dünkel, Grzywa, Puin, Šelih*¹²² ne slažu se s pristupima koji zagovaraju zajedničko europsko kazneno maloljetničko pravo:¹²³ *Umjesto prisiljavanja pojedinih država za mijenjanjem svoga sustava*

¹¹⁸ Dünkel, Grzywa, Puin, Šelih, op. cit., str. 1848. Pitanja dalje u tekstu upravo su, između ostalog, postavili ovi autori nakon što su im bila dostupna izvješća o organizaciji maloljetničkog kaznenog prava u pojedinim državama Europe. Izvještaj za **Hrvatsku** pisao je Bojanić, I., 187-222.

¹¹⁹ Izvori prema *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Puin, I. (eds.) in collaboration with Gensing A., Burman M., and O'Mahony, D., Volume 1-4. Tako izvještaj za **Švicarsku**, Hebiesen, D., str. 1363-1414, **Englesku/Wales** Dignan, J., str. 357-399, **Švedsku** Haverkamp, R., str. 1329-1363, **Njemačku** Dünkel, F., str. 547-623, **Norvešku** Kalmthout, A.M., Bahtiyar, Z., **Bugarsku** Kanjev, K., Furtunova, D., Roussinova, P., Bekirska, Y.

¹²⁰ Upravo se to pitaju Dünkel, Grzywa, Puin, Šelih, op. cit., str. 1852. Izvještaj za **Škotsku** vidjeti u *ibid.*, Burman, M., Johnstone, J., Fraser, A., McNeill, F., str. 1149-1194.

¹²¹ Vidjeti sažetak reforma maloljetničkog sudovanja u državama Europe, *ibid.*, str. 1850-1851.

¹²² *Ibid.*, str. 1852.

¹²³ Općenito o unifikaciji europskog kaznenog prava vidjeti *Substantive Criminal Law of the European Union*, Klip, A. (ed.), Ntwerpen/Apeldoorn/Portland Maklu, 2011.; vidjeti i Đurđević, Z., Lisabonski ugovor: prekretnica u razvoju kaznenog prava u: *Europi*, u: *Reforma*

prema “srednjem rješenju” poželjniji je raznolik pristup. U svakom slučaju, preporuke Vijeća Europe, i to **Preporuka Vijeća ministara CM/Rec(2008)11 o Europskim pravilima za maloljetne prijestupnike osuđene na sankcije ili mjere** te **Preporuka Vijeća ministara Rec(2003)20 o novim načinima suočavanja s maloljetničkom delinkvencijom i ulogom maloljetničkog pravosuđa (24. rujna 2003.)** služe kao orijentir.¹²⁴ Prva sadržava **20 osnovnih principa**¹²⁵ kojima bi se države članice Vijeća Europe trebale rukovoditi prilikom reforme maloljetničkog kaznenog prava:¹²⁶

1. Maloljetni počinitelj kojemu se mogu izreći sankcije ili mjere mora biti tretiran s poštovanjem njegovih ljudskih prava;

2. Sankcija ili mjera koje se mogu izreći maloljetnicima, kao i način njihove provedbe, utvrđuju se zakonom na temelju načela društvene integracije i obrazovanja te prevencije ponavljanja počinjenja kaznenog djela;

3. Sankcije i mjere izriče sud ili drugo tijelo određeno zakonom. One podliježu brznoj sudskoj kontroli. Sankcije i mjere moraju biti određene i izrečene na najkraće potrebno razdoblje i samo za ostvarenje legitimnih ciljeva;

4. Minimalna dob potrebna za izricanje sankcija ili mjera kao rezultat počinjenja kaznenog djela ne smije biti preniska i utvrđuje se zakonom;

5. Izricanje i izvršenje sankcija ili mjera temelji se **na najboljem interesu** maloljetnog počinitelja, temeljenog na težini kaznenog djela (**načelo razmjernosti**) i uz uzimanje u obzir njihove dobi, tjelesnog i duševnog blagostanja, razvoja, mogućnosti i osobnih obilježja te o izvještaju o (društvenom) životu maloljetnog počinitelja;¹²⁷

6. Kako bi se prilagodili izvršenju sankcija i mjera specifičnim okolnostima svakog pojedinog slučaja, tijela odgovorna za provedbu moraju imati dovoljan stupanj diskrecije koji ne dovodi do ozbiljnih nejednakosti u postupanju;

7. Sankcija ili mjera ne smije poniziti ili degradirati maloljetnika koji im se podvrgao;

8. Sankcija ili mjera ne smije se primjenjivati na način koji otežava njihov *nesretni*¹²⁸ karakter ili predstavlja pretjeran rizik od fizičkih ili duševnih povreda;

9. Sankcija ili mjera primjenjivat će se bez nepotrebnog odgađanja i samo u mjeri i za razdoblje koje je strogo potrebno (**načelo minimalne intervencije**);

Europske unije – Lisabonski ugovor, Rodin, S., Čapeta, T., Goldner Lang, I. (ur.), Zagreb, Narodne novine, 2009., str. 295-342.

¹²⁴ Dünkler, Grzywa, Puin, Šelih, op.cit., str. 1849.

¹²⁵ Vidjeti Preporuku I A Basic principles.

¹²⁶ Vidjeti i prethodno poglavlje kroz odredbe Opće preporuke br. 10.

¹²⁷ “...as ascertained when necessary by psychological, psychiatric or social inquiry reports”.

¹²⁸ “afflictive”

10. Lišenje slobode maloljetnika treba biti posljednja mjera i treba se izreći na najkraći mogući rok. Posebni naponi moraju se poduzeti kako bi se izbjegao pritvor;

11. Sankcija ili mjera mora se izreći i provoditi bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, seksualna orijentacija, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status (**načelo zabrane diskriminacije**);

12. Posredovanje ili druge mjere povratka pristupa u zajednicu (*reconstructive justice*¹²⁹) trebaju se poticati na svim razinama koje se bave maloljetnicima;

13. Svaki pravni sustav koji se bavi maloljetnicima mora osigurati njihovo djelotvorno sudjelovanje u postupku u vezi s izricanjem, kao i provedbom sankcija ili mjera. Maloljetnici ne smiju imati manja zakonska prava i zaštitu od onih koje imaju punoljetni počinitelji po općim pravilima kaznenog postupka.¹³⁰

14. Svaki pravosudni sustav koji se bavi maloljetnicima uzet će u obzir prava i dužnosti **roditelja** i zakonskih skrbnika te će ih u najvećoj mogućoj mjeri uključiti u postupak i izvršenje sankcija i mjera, osim ako to nije u najboljem interesu maloljetnika. U slučajevima nakon punoljetnosti, sudjelovanje roditelja i zakonskih skrbnika nije obvezno. Članovi maloljetnikove proširene obitelji i šire zajednice također mogu biti povezani s postupcima gdje je to prikladno;

15. Svaki pravosudni sustav koji se bavi maloljetnicima mora slijediti multidisciplinarni i “multy-agency” pristup i biti integriran sa širim društvenim inicijativama za maloljetnike kako bi se osigurao holistički pristup i kontinuitet skrbi za takve maloljetnike (**načelo uključenosti zajednice i neprekidna skrb**);

¹²⁹ **Ne postoji opća suglasnost kako prevesti pojam “restorative justice”** (tako i Žižak, A., Nove mogućnosti u izvršavanju maloljetničkih sankcija, HLJKPP, vol 13., broj 2/2006., str. 795-806, bilj. 1), tako da ćemo njegovo značenje navesti opisno na izvornom jeziku iz Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters, ECOSOC Res. 2000/14, U.N. Doc E/2000/INF/2/Add.2 at 35 (2000): “*Restorative justice programme means any program that uses restorative processes or aims to achieve restorative outcomes. Restorative outcome means an agreement reached as the result of a restorative process. Examples of restorative outcomes include restitution, community service and any other programme or response designed to accomplish reparation of the victim and community, and reintegration of the victim and/or the offender. Restorative process means any process in which the victim, the offender and/or any other individuals or community members affected by a crime actively participate together in the resolution of matters arising from the crime, often with the help of a fair and impartial third party. Examples of restorative process include mediation, conferencing and sentencing circles.*(I, 1., 2., 3.)”.

¹³⁰ Vidjeti prethodni podnaslov ovog rada.

16. Maloljetnikovo pravo na privatnost treba bit u potpunosti poštovano u svim fazama postupka. Identitet maloljetnika i povjerljive informacije o njima i njihovim obiteljima neće se dati nikome tko nije zakonski ovlašten primiti te informacije;

17. **Mlađi punoljetnici mogu se, gdje je prikladno, smatrati maloljetnicima** te im treba pristupiti sukladno tome;

18. Sve osoblje koje radi s maloljetnicima obavlja važnu javnu službu. Njihovo zapošljavanje, posebno uvježbavanje i uvjeti rada, moraju osigurati da oni mogu pružiti odgovarajući standard skrbi kako bi se zadovoljile potrebe maloljetnika i pružiti im pozitivan uzor;

19. Osigurati će se dostatna sredstva i osoblje kako bi se osiguralo da su intervencije u život maloljetnika smislene. **Nedostatak sredstava neće opravdati kršenje ljudskih prava maloljetnika;**

20. Izvršenje bilo koje od sankcija ili mjera treba biti podvrgnuto redovitim državnim inspekcijama i kontroli nezavisnog nadzora.

Ova osnovna načela treba tumačiti i u skladu s pravima zajamčenim u **Konvenciji o pravima djeteta** i, osobito, **Općoj preporuci br. 10 (2007)** Odbora za prava djeteta. Rješenja novog ZSM-a prate ova načela, čemu je više pažnje posvećeno u drugom i petom poglavlju ovog rada.

Praćenje i komparativni pristup rješavanju problematike maloljetničkog kaznenog prava imaju smisla i bez službene unifikacije europskog maloljetničkog kaznenog prava, što se vidi iz sljedećeg primjera koji naglašava **važnost uloge suca za mladež** u maloljetničkom kaznenom pravu i zašto sve novije konvencije i preporuke naglašavaju važnost edukacije svih osoba koja sudjeluju u maloljetničkom sudovanju kako bi imale što više saznanja o specifičnom razdoblju života maloljetnih počinitelja. Istraživanje je proveo *Hackler*¹³¹ na primjeru odluke kanadskog suca Suda za mladež¹³² o djetetu (dječaku) koji je bježao iz ustanove otvorenog tipa. Sudac ga je proglasio krivim te mu je izrekao šestotjedni smještaj u ustanovi zatvorenog tipa. I u ostalim suđenjima koje je *Hackler* pratio događalo se slično – suci su željeli poslati jasnu poruku: *Ako maloljetni počinitelj krši određenu mjeru, sljedeća izrečena bit će teža*. To ima zakonsko i logičko opravdanje, ali ne pojednostavnjuje rješenje i **ne osigurava individualizirani pristup**.¹³³ *Hackler* je također otišao u ustanovu otvorenog tipa kako bi pokušao saznati razlog bijega maloljetnog počinitelja. Prema podacima dobivenim od psihologa zaposlenog u toj ustanovi, tog su

¹³¹ Hackler, J., Keeping Judges Ignorant: Contrasting Judicial Role in the New and Old World, Youth Violence: New Patterns and Local Responses – Experiences in East and West/ Violence juvénile: nouvelles formes et stratégies locales – Expériences à l'Est et à l'Ouest, Conference of the International association for Research into Juvenile Criminology, Dünkel, F., Drenkhahn, K., Forum Verlag Godesberg, Band 15, 2003., str. 760-770.

¹³² Canadian Youth Court.

¹³³ Vidjeti gore princip broj 5. Preporuke VE.

maloljetnog počinitelja redovito premlaćivali ostali maloljetni počinitelji. Neformalni kodeks među maloljetničkom populacijom u ustanovi je zabrana “cinkanja” nadležnim organima o premlaćivanju, pa je počinitelj iz primjera procijenio da ni sucu nije mogao reći da je razlog njegova bijega iz otvorene ustanove upravo taj što ga osoblje nije moglo zaštititi od nasilnih postupaka. Istraživač se zanimao zašto onda psiholog nije suca obavijestio o događajima u toj ustanovi, a odgovor je upravo suprotan od onog koji bi ovlaštene osobe s maloljetnicima trebale davati: postojanje “hrpe” izvješća koja treba napisati, 40 minuta vožnje do suda, višesatno čekanje (česte odgode) na početak rasprave, “gubljenje cijelog dana”. Također, čak i da je psiholog svjedočio da je dječak premlaćivan, to bi moglo samo pogoršati njegov položaj u toj ustanovi. S dječakova gledišta, šestotjedni borak u zatvorenoj ustanovi racionalan je izbor¹³⁴ u sustavu gdje suci za mladež nisu dovoljno informirani. *Hackler* je slično istraživanje proveo i u Hamburgu gdje je primijetio da se suci čak i telefonski raspituju kod osoblja i nadležnih tijela i prije održavanja rasprave kako bi došli do što je moguće vjerodostojnijih i potpunijih informacija o maloljetnicima, odnosno da savjesno izvrše zakonskom propisanu obvezu o prikupljanju podataka o životu maloljetnika.¹³⁵ *Hackler* je o pristupu hamburških kolega obavijestio kanadske suce na sudu na kojem je proveo istraživanje. Nakon dvije godine ponovio je istraživanje te je primijetio da je istraživanje imalo rezultata, naime, između ostalog, poučeni primjerima svojih europskih kolega, kanadski su se suci manje koristili striktnim ujednačenim pristupom¹³⁶ i detaljnije su istraživali i zahtijevali podatke o situaciji i životu maloljetnih počinitelja.

4. RELEVANTNI MEĐUNARODNI I EUROPSKI DOKUMENTI ZA UREĐIVANJE *CHILD CENTERED JUSTICE SYSTEM* NAGLASKOM NA DJECU POČINITELJE KAZNENIH DJELA

Osim Konvencije i već nabrojenih europskih preporuka u prethodnom poglavlju, najvažniji dokumenti za regulaciju maloljetničkog kaznenog prava jesu i *Standardna minimalna pravila UN-a za (upravljanje) maloljetničko*

¹³⁴ Reasonable choice.

¹³⁵ Vidjeti članak Carić, A., Kustura, I., Kamo ide maloljetničko kazneno zakonodavstvo? – 1. dio, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, 3/2010., str. 609-610, i to posebice rezultate anketa na dva postavljena pitanja: Na koji je način na odjelu za mladež u pripremnom postupku organizirano prikupljanje podataka o ličnosti maloljetnika i njegovim prilikama te jesu li suci, i u kojoj mjeri, zadovoljni kvalitetom i potpunosti izvješća centra za socijalnu skrb odnosno stručnog suradnika u sudu.

¹³⁶ *Hackler*, J., *ibid.*, str. 769.

*pravosuđe (Pekinška pravila)¹³⁷, Pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode (Havanska pravila ili JDLS)¹³⁸ te Smjernice UN-a za sprječavanje maloljetničke delinkvencije (Rijadske smjernice)¹³⁹.*¹⁴⁰

Radi preglednosti, u nastavku donosimo tablični prikaz relevantnih dokumenata koji se odnose prvenstveno na djecu počinitelje kaznenih djela¹⁴¹ i koji su relevantni za reformu maloljetničkog sudovanja.

DOKUMENTI KOJI SE IZRAVNO ODOSE NA DJECU (CHILD-SPECIFIC INSTRUMENTS)	RELEVANTNI DOKUMENTI KOJI NISU OGRANIČENI SAMO NA PRAVA DJECE (NON CHILD-SPECIFIC INSTRUMENTS)
Konvencija UN-a o pravima djeteta (1989.) ¹⁴²	Opća deklaracija o pravima čovjeka UN-a (1948.) ¹⁴³
Opći naputak Odbora UN-a o pravima djeteta br. 10 (2007.) o "Pravima djece u maloljetničkom pravosuđu" ¹⁴⁴	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima: MPGPP (1996.) ¹⁴⁵
Smjernice UN-a o prevenciji maloljetničke delinkvencije: Rijadske smjernice (1990.) ¹⁴⁶	Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima: MPESKP (1966.) ¹⁴⁷
Minimalna pravila za upravljanje maloljetničkim pravosuđem: Pekinška pravila (1985.) ¹⁴⁸	Konvencija UN-a protiv mučenja i ostalih okrutnih, nečovječnih i ponižavajućih postupanja ili kazni: KPM (1984.) ¹⁴⁹

¹³⁷ *UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice*, 1985. Dostupna su i na hrvatskom prijevodu na web stranici www.mobms.hr/media/7702/un%20peking.doc. Detaljnije vidjeti u članku Carić, A., *Provedba Standarda UN za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 42, 1/2006., str. 1-16.

¹³⁸ *UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty*, 1990.

¹³⁹ *UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency*, 1990.

¹⁴⁰ Str. 3-4 Općeg naputka br. 10.

¹⁴¹ Dopunjena od autorica prema web stranici Juvenile Justice Penala-a, <http://www.juvenile-justicepanel.org/en/standardsoverview.html>. Stranica je zadnji put posjećena 21. listopada 2011. Napominjemo da ovaj članak posebno ne obrađuje djecu kao žrtve ili svjedoke kaznenih djela.

¹⁴² *UN Convention on the Rights of the Child: CRC* (1989).

¹⁴³ *UN Universal Declaration of Human Rights: UDHR*.

¹⁴⁴ *UN Committee on the Rights of the Child General Comment No. 10 (2007) on "Children's rights in juvenile justice"*.

¹⁴⁵ *UN International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR* (1966).

¹⁴⁶ *UN Guidelines on the Prevention of Juvenile Delinquency: the Riyadh Guidelines* (1990).

¹⁴⁷ *UN International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR* (1966.).

¹⁴⁸ *UN Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice: the Beijing Rules* (1985).

¹⁴⁹ *UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT* (1984).

Pravila UN-a o zaštiti maloljetnika lišenih slobode (1990.) (JDLs ili Havanska pravila). ¹⁵⁰	Konvencija UN-a o suzbijanju svih oblika rasne diskriminacije CERD (1966.) ¹⁵¹
Smjernice UN-a o upravljanju maloljetničkim pravosuđem: Bečke smjernice, Rezolucija Gospodarskog i socijalnog vijeća 1997/30 (1997.) ¹⁵²	Konvencija UN-a o suzbijanju svih oblika diskriminacije prema ženama CEDAW(1979.) ¹⁵³
Smjernice UN-a o pravosuđu u predmetima koji uključuju djecu kao žrtve i svjedoke kaznenih djela, Rezolucija Gospodarskog i socijalnog vijeća 2005/20 ¹⁵⁴	Standardna minimalna pravila UN-a o tretmanu zatvorenika: Standardna minimalna pravila (1955.) ¹⁵⁵
	Minimalna pravila UN-a za alternativne kaznene mjere: Tokijska pravila (1990.) ¹⁵⁶ Osnovna načela u primjeni programa povratka u zajednicu (restorative justice) u kaznenim stvarima, ECOSOC Res. 2000/14, U.N. Doc E/2000/INF/2/Add.2 at 35 (2000.) ¹⁵⁷ Kodeks ponašanja UN-a za policijske službenike (1979.) ¹⁵⁸ Osnovna načela UN-a o upotrebi sile i vatrenog oružja od strane policijskih službenika (1990.) ¹⁵⁹

¹⁵⁰ UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty : the JDLs (1990).

¹⁵¹ UN International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: CERD (1966).

¹⁵² UN Guidelines on the Administration of Juvenile Justice: the Vienna Guidelines, ECOSOC Resolution 1997/30 (1997).

¹⁵³ UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW (1979).

¹⁵⁴ UN Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crimes, ECOSOC Resolution 2005/20.

¹⁵⁵ UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners: The Standard Minimum Rules (1955).

¹⁵⁶ UN Minimum Rules for Non-Custodial Measures: The Tokyo Rules (1990).

¹⁵⁷ Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters, ECOSOC Res. 2000/14, U.N. Doc E/2000/INF/2/Add.2 at 35 (2000).

¹⁵⁸ UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials (1979).

¹⁵⁹ UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials (1990).

Afrička Povelja o pravima i dobrobiti djeteta (1990) African Charter on the Rights and Welfare of the Child: ACRWC (1990) ¹⁶⁰	Američka konvencija o ljudskim pravima (1969.) i Dopunski protokol u području ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava: San Salvadorski protokol (1988.) ¹⁶¹
Europski parlament Rezolucija EP-a o maloljetničkoj delikvenciji, ulozi žena, obitelji i društvu (2007/2011(INI)) ¹⁶² Europsko ekonomsko i socijalno vijeće Mišljenje Europskog ekonomskog i socijalnog vijeća o “Prevenaciji maloljetničke delikvencije. Načini suočavanja s maloljetničkom delikvijom i uloga maloljetničkog kaznenog pravosudnog sustava u EU” (2006/C110/13) ¹⁶⁴	Europska socijalna povelja (1961., 1985.) ¹⁶³

¹⁶⁰ African Charter on the Rights and Welfare of the Child: ACRWC (1990).

¹⁶¹ American Convention on Human Rights: ACHR (1969) and the Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights: the Protocol of San Salvador (1988).

¹⁶² Resolution of 21 June 2007 on “Juvenile delinquency, the role of women, the family and society” (2007/2011(INI)).

¹⁶³ The European Social Charter (1961, 1985).

¹⁶⁴ Opinion of the European Economic and Social Committee on “The prevention of juvenile delinquency. Ways of dealing with juvenile delinquency and the role of the juvenile justice system in the European Union” (2006/C 110/13).

Vijeće Europe (CoE)	Vijeće Europe (CoE)
<p><i>Europska konvencija o izvršavanju prava djece (1996.)</i>¹⁶⁵</p> <p>Preporuka Vijeća ministara CM/Rec(2008)11 o “Europskim pravilima za maloljetne prijestupnike osuđene na sankcije ili mjere” s komentarom (5. studenoga 2008.)¹⁶⁶</p> <p>Rezolucija 1530 (2007) o djeci žrtvama kaznenih djela: suzbijanje svih oblika nasilja, izrabljivanja i zloporaba¹⁶⁷</p> <p>Preporuka Vijeća ministara Rec (2005) 5 o pravima djece koja žive u ustanovama (16. ožujka 2005.)¹⁶⁸</p> <p>Preporuka Vijeća ministara Rec (2003) 20 o novim načinima suočavanja s maloljetničkom delikvencijom i ulogom maloljetničkog pravosuđa (24. rujna 2003.)¹⁶⁹</p> <p>Preporuka Vijeća ministara br. R (88) 6 o društvenim reakcijama na maloljetničku delikvenciju među mladima iz migracijskih obitelji (18. travnja 1988.)¹⁷⁰</p> <p>Preporuka Vijeća ministara br. R (87) 20 o društvenim reakcijama na maloljetničku delikvenciju (17. rujna 1987.)¹⁷¹</p>	<p>Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.)¹⁷²</p> <p>Preporuka br. R (89) 12 Vijeća ministara o edukaciji u zatvoru (13. listopada 1989.)¹⁷³</p>

¹⁶⁵ *European Convention on the exercise of children's rights (1996)*. Stupila na snagu 1. srpnja 2000. Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, NN-MU 1/2010. Stupila je na snagu za Republiku Hrvatsku 1. kolovoza 2010. Predmet je Konvencije u najboljim interesima djece promicati njihova prava, dodijeliti im postupovna prava i olakšati im ostvarivanje tih prava tako da se osigura da djeca, sama ili posredstvom drugih osoba ili tijela, budu obaviještena i da im bude dopušteno sudjelovati u postupcima pred sudbenim tijelima koji ih se tiču. U svrhu Konvencije postupci pred sudbenim tijelima koji se tiču djece jesu obiteljskopравни postupci, posebice oni koji se odnose na ostvarivanje roditeljskih odgovornosti, kao što su pitanje boravišta i pravo posjećivanja djece. Ne odnosi se na materiju koja je predmet ovog rada, ali svojim načelima služi tumačenju standarada postupanja prema djeci (najbolji interes).

¹⁶⁶ Recommendation CM/Rec (2008) 11 of the Committee of Ministers to member states on “the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures” (5 November 2008) with Commentary.

¹⁶⁷ Resolution 1530 (2007) of the Parliamentary Assembly on “Child victims: stamping out all forms of violence, exploitation and abuse”.

¹⁶⁸ Recommendation Rec (2005) 5 of the Committee of Ministers to member states on “the Rights of children living in residential institutions” (16 March 2005).

¹⁶⁹ Recommendation Rec (2003) 20 of the Committee of Ministers to member states concerning “New ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice” (24 September 2003).

¹⁷⁰ Recommendation N° R (88) 6 of the Committee of Ministers to member states on “Social reactions to juvenile delinquency among young people from migrant families” (18 April 1988).

¹⁷¹ Recommendation N° R (87) 20 of the Committee of Ministers to member states on “Social reactions to juvenile delinquency” (17 September 1987).

¹⁷² European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: ECHR (1950)

¹⁷³ Recommendation N° R (89) 12 of the Committee of Ministers to member states on “Education in Prison” (13 October 1989).

Kako smo se preporukama koristili pri obrazlaganju pojedinih instituta i prava koja se primjenjuju na maloljetnike i mlađe punoljetnike, ovdje nećemo ulaziti u njihovu podrobniju analizu.

5. PRIKAZ NAJVAŽNIJIH IZMJENA ZAKONA O SUDOVIMA ZA MLADEŽ

Novi Zakon o sudovima za mladež¹⁷⁴ u primjeni je od 1. rujna 2011. Promjene u materijalnom i procesnom kaznenom zakonodavstvu koje su slijedile nakon 1. siječnja 1998. iziskivale su odgovarajuće izmjene i u Zakonu o sudovima za mladež¹⁷⁵ (dalje u tekstu: ZSM/97). Za razliku od Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku, ZSM/97, nakon donošenja i početka primjene, tj. od 1. siječnja 1998. do donošenja novog ZSM-a, izmijenjen je svega jednom, u veljači 2002. godine. Reforma kaznenog postupka, donošenjem Zakona o kaznenom postupku (dalje u tekstu: ZKP/08), nužno je tražila normativnu intervenciju i u području maloljetničkog prava.

Iako je novi Zakon zadržao strukturu ZSM/97, gotovo da nema odredbe koja nije barem djelomično izmijenjena. U ovom će poglavlju biti prikazane samo najvažnije novine koje se odnose na maloljetne i mlađe punoljetne počinitelje kaznenih djela i na kaznenopravnu zaštitu djece.

a) Maloljetnici

Već je naznačeno značenje načela hitnosti postupka¹⁷⁶ i posebnost svrhe maloljetničkih sankcija¹⁷⁷ kako su propisane u novom ZSM-u.¹⁷⁸ Radi uspješnog ostvarenja svrhe maloljetničkih sankcija i uvažavajući načela razmjernosti i individualizacije, ZSM je proširio mogućnost tretmana maloljetnika uvodeći nove oblike odgojnih mjera,¹⁷⁹ šireći broj odgojnih mjera koje mogu biti izrečene kod pridržaja izricanja maloljetničkog zatvora,¹⁸⁰ uvjetnog otpusta u tijeku izvršavanja zavodske odgojne mjere i uvjetnog otpusta iz maloljetničkog zatvora.¹⁸¹

Bitno je proširena i granica kažnjavanja maloljetnika jer starijem maloljetniku sada može biti izrečen maloljetnički zatvor za kazneno djelo za koje je

¹⁷⁴ Objavljen je u Narodnim novinama br. 84/11 od 20. srpnja 2011.

¹⁷⁵ Narodne novine br. 111/97, 27/98 i 12/02.

¹⁷⁶ Članak 4. ZSM-a.

¹⁷⁷ Članak 6. ZSM-a.

¹⁷⁸ Vidjeti poglavlja 1. i 3. ovog rada.

¹⁷⁹ Članak 13., članak 10. stavak 2. točke 6., 15. i 16. ZSM-a.

¹⁸⁰ Članak 27. ZSM-a.

¹⁸¹ Članak 21. stavak 2. i članak 27. stavak 1. ZSM-a.

propisana kazna zatvora u trajanju od tri godine ili teža.¹⁸² Osim što je kod pridržaja izricanja maloljetničkog zatvora sada moguće izreći veći broj odgojnih mjera (iz članaka 10. do 13. ZSM-a), čije je trajanje ograničeno vremenom provjeravanja, propisana je i mogućnost da se maloljetniku uz pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora postavi uvjet za podvrgavanjem sigurnosnoj mjeri obveznog psihijatrijskog liječenja ili obveznog liječenja od ovisnosti ili zabrani upravljanja motornim vozilom, što ima odraza i kod naknadnog izricanja maloljetničkog zatvora.¹⁸³ Krajnji rok u kojem može doći do naknadnog izricanja maloljetničkog zatvora vezan je (samo) uz protek vremena provjeravanja i iznosi jednu godinu po proteku vremena provjeravanja.¹⁸⁴

I u novom ZSM-u inzistira se na specijalizaciji sudaca za mladež, državnih odvjetnika za mladež i drugih osoba koje su usko povezane s postupkom prema maloljetnom ili mlađem punoljetnom počinitelju kaznenog djela, kao i u predmetima kaznenopravne zaštite djece,¹⁸⁵ s time da su općim odredbama postupka prema maloljetniku, uz manje korekcije u odnosu na ZSM/97,¹⁸⁶ dvije bitne novine kojima je cilj pojačana zaštita temeljnih prava maloljetnika, a odnose se na obveznu obranu i tajnost postupanja.

Nov način uređenja postupka prema maloljetniku, u kojem prethodni postupak provodi državni odvjetnik,¹⁸⁷ odrazio se na proširenje obvezne obrane maloljetnika neovisno o težini kaznenog djela. Osim obvezne obrane od prvog ispitivanja do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka, maloljetnik mora imati branitelja pri donošenju odluke o zamjeni odgojne mjere zavodskom odgojnom mjerom i pri naknadnom izricanju maloljetničkog zatvora, a ojačano je i dosadašnje načelo specijalizacije formalne obrane.¹⁸⁸

Tajnost postupanja prema maloljetniku,¹⁸⁹ normativno smještena u opće odredbe o postupku, sada ima karakter načelne odredbe. Tako je jasno regulirana tajnost svih oblika postupanja prema maloljetniku, čime su otklonjene dvojbe o primjeni članka 83. stavka 1. ZSM/97.¹⁹⁰

Suđenje prilagođeno maloljetnicima i nadalje počiva na zahtjevu vođenja odvojenog postupka od postupka protiv punoljetnih počinitelja kaznenog djela, a samo iznimno, odlukom vijeća za mladež, postupak se može spojiti. No-

¹⁸² Članak 24. stavak 2. Vidjeti i poglavlje 1. ovog rada

¹⁸³ Članak 28. stavak 3. i članak 29. stavak 2. ZSM-a.

¹⁸⁴ Članak 29. stavak 5. ZSM-a.

¹⁸⁵ Odredbe o ustrojstvu, nadležnosti i sastavu sudova za mladež.

¹⁸⁶ U članku 55. stavcima 2. i 3. (o uvjetima dovođenja maloljetnika), članku 50. stavku 2. ZSM-a (obveza državnog odvjetnika da obavijesti nadležni zavod za socijalnu skrb u županiji o postupanju prema maloljetniku).

¹⁸⁷ Prethodni postupak prema maloljetniku: članci 69. do 82.

¹⁸⁸ Članak 54. stavak 4. i članak 125. stavak 2. ZSM-a.

¹⁸⁹ Članak 60. stavak 1. ZSM-a propisuje tajnost izvida kaznenih djela, prethodnog postupka koji provodi državni odvjetnik i postupka pred sudom.

¹⁹⁰ Vidjeti više u poglavlju 2. ovog rada, posebice točka (vii).

vost je da je za suđenje u spojenom, jedinstvenom postupku sada propisana nadležnost suda za mladež.¹⁹¹

Mjere osiguranja prisutnosti maloljetnika i druge mjere sadržane su u trećem odjeljku postupka prema maloljetniku i o svim tim mjerama, za razliku od propisa općeg kaznenog procesnog prava, uvijek odlučuje sud (sudac za mladež/vijeće za mladež).

Uvjeti uhićenja¹⁹² maloljetnika i rok za dovođenje pritvorskom nadzorniku određeni su Zakonom o kaznenom postupku. Državni odvjetnik odlučuje o puštanju maloljetnika na slobodu ili dovođenju sucu za mladež radi ispitivanja, a sudac za mladež dužan je ispitati uhićenog maloljetnika u roku od dvanaest sati od predaje pritvorskom nadzorniku. Budući da ispitivanju obvezno prisustvuju državni odvjetnik i branitelj, odmah nakon ispitivanja sudac za mladež, na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika, određuje pritvor ili istražni zatvor ili uhićenog maloljetnika pušta na slobodu. Na odluku suca za mladež o pritvoru mogu se žaliti pritvoreni maloljetnik i državni odvjetnik, s time da su rokovi za žalbu i za odlučivanje o žalbi jednaki rokovima iz Zakona o kaznenom postupku.¹⁹³ Krajnji rok u kojem maloljetnik mora biti ispitan (dvanaest sati od predaje pritvorskom nadzorniku) odnosno u kojem mora prema njemu biti određen pritvor ili istražni zatvor (dvadeset sati od predaje pritvorskom nadzorniku) kraći je od rokova iz članaka 109. i 112. ZKP/08.

Privremene mjere prema maloljetniku¹⁹⁴ konceptijski ostaju jednako uređene kao i do sada, ali i ovdje uočavamo dvije novine. Radi jačanja zaštite temeljnih prava i sloboda maloljetnika sada je propisana obvezna kontrola privremenog smještaja svaka dva mjeseca, a vrijeme provedeno na privremenom smještaju u ustanovi socijalne skrbi uzima se kao vrijeme trajanja zavodske odgojne mjere.

Istražni zatvor¹⁹⁵ i dalje ostaje iznimna, krajnja mjera, s najkraćim nužnim trajanjem, ali se on izvršava u zatvorenoj zavodskoj ustanovi koja ima dijagnostički odjel te odjel za odgoj i rad u malim skupinama. Na taj su način stvoreni uvjeti za pedagoški tretman zatvorenih maloljetnika, a time i mogućnost da se smještaj u zatvorenoj zavodskoj ustanovi uzima kao vrijeme trajanja zavodske odgojne mjere. Trajanje istražnog zatvora do pravomoćnosti odluke ne može prijeći polovinu vremena iz članka 133. stavaka 1., 2. i 3. Zakona o kaznenom postupku, uz posebno ograničenje trajanja i u prethodnom postupku.¹⁹⁶

¹⁹¹ Članak 61. stavak 4. do 8. ZSM-a.

¹⁹² Članak 63. ZSM-a.

¹⁹³ Članak 112. ZKP/08

¹⁹⁴ Članak 65. ZSM-a.

¹⁹⁵ Članak 66.

¹⁹⁶ Članak 67.

Usklađivanje odredba o maloljetničkom postupku s novim Zakonom o kaznenom postupku, koji se primjenjuje supsidijarno,¹⁹⁷ razgraničilo je prethodni postupak koji vodi državni odvjetnik za mladež od postupka pred sudom – vijećem za mladež. Prethodni postupak sadržava odredbe o radnjama koje se prema maloljetniku poduzimaju prije početka kaznenog postupka. Prema maloljetniku postupaju državni odvjetnici za mladež i istražitelji za mladež, iznimno drugi državni odvjetnik ili istražitelj ako zbog okolnosti ne može postupati državni odvjetnik ili istražitelj za mladež, a izvide provode posebno osposobljeni policijski službenici.¹⁹⁸

Odlučivanje o kazenoj prijavi, uključujući primjenu načela svrhovitosti,¹⁹⁹ reguliraju odredbe članka 70. do 73. ZSM-a. Za razliku od dosadašnjeg propisa, o zahtjevu oštećenika za nastavak postupanja prema maloljetniku, nakon odbačaja kaznene prijave, odlučuje vijeće za mladež nadležnog, a ne višeg suda.²⁰⁰ Novost u odlučivanju po načelu tzv. bezuvjetne svrhovitosti jest mogućnost selekcije kaznenih djela za koja će državni odvjetnik voditi postupak²⁰¹ i time ga ubrzati fokusiranjem na dokazivanje onih kaznenih djela koja su od značenja za izbor maloljetničke sankcije. I ovdje je proširen katalog obveza kojima državni odvjetnik uvjetuje odluku o vođenju postupka prema maloljetniku (tzv. uvjetovani oporunitet).²⁰² Osim četiri “stare” obveze preuzete iz ZSM/97,²⁰³ Zakon još uvodi ispriku oštećeniku, uključivanje u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu i druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika.²⁰⁴

U prethodnom postupku državni odvjetnik treba prikupiti podatke koji daju dovoljno osnove za podnošenje prijedloga za izricanje maloljetničke sankcije.²⁰⁵ Taj se cilj postiže provođenjem pripremnog postupka, uz poseb-

¹⁹⁷ Članak 3.

¹⁹⁸ Članci 69. i 74.

¹⁹⁹ Vidjeti više o načelu svrhovitosti u Carić, Kustura, 1.dio, op. cit., str. 615-616.

²⁰⁰ Članak 70. stavak 2.

²⁰¹ Članak 71. stavak. 2. Zakona: Kad je maloljetnik prijavljen za više kaznenih djela, ali je svrhovito da mu se izrekne maloljetnička sankcija samo za jedno jer pokretanje postupka za druga kaznena djela ne bi bitno utjecalo na odabir maloljetničke sankcije, državni odvjetnik može odlučiti da nema osnove za vođenje kaznenog postupka za ta druga kaznena djela.

²⁰² Članak 72. st. 1.

²⁰³ Vidjeti i u: Cvjetko, B., Alternativa pokretanju kaznenog postupka prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, odnosno alternativa pokretanju kaznenog postupka u predmetima nasilja u obitelji, ožujak 2006., www.doiserbia.nb.rs/ft.aspx?id=1450-66370601043C. (Zadnji put posjećeno 3. studenoga 2011).

²⁰⁴ Vidjeti i iskustva drugih europskih država u: Doak, J., O'Mahony, Developing mediation and restorative justice for young offenders across Europe, u: *Juvenile Justice Systems in Europe*, 2010., op.cit., str. 1691-1721.

²⁰⁵ Članak 82. stavak 1.

no upozorenje oštećeniku o njegovim pravima i tajnosti postupka²⁰⁶ ili samo izvođenjem pojedinih dokaznih radnji.²⁰⁷

Bez obzira na oblik vođenja prethodnog postupka, ispitivanje maloljetnika je prva dokazna radnja koja mora biti provedena, osim dokaznih radnji za koje postoji opasnost od odgode.²⁰⁸ Za razliku od ZKP/08,²⁰⁹ svako ispitivanje maloljetnika koje provodi državni odvjetnik snima se audio-video uređajem, što je uvjet zakonitosti radnje odnosno dokaza.²¹⁰ U prethodnom postupku, uz činjenice koje se odnose na kazneno djelo, državni odvjetnik ima obvezu pribaviti podatke o ličnosti maloljetnika i sredini u kojoj živi.²¹¹

U prilog načelu maksimalne zaštite temeljnih prava i sloboda kao i prava obrane maloljetnika govori i odredba članka 77. ZSM-a koji u stavku 1. propisuje odlučivanje suca za mladež o svim pitanjima koja zadiru u maloljetnikovu osobnost, dok u ostalim stavicima regulira uvjete provođenja dokaznog ročišta i dokaznih radnji, kao posljedicu nezakonitost dokaza u slučaju postupanja protivno stavicima 1. i 3. istog članka.

Postupak pred vijećem reguliraju odredbe članaka 83. do 89. ZSM-a, uređuju ispitivanje prijedloga za izricanje maloljetničke sankcije, održavanje sjednice vijeća (u kojoj je, kao i u ZSM/97, moguće meritorno odlučiti), rasprave te izricanje presude odnosno rješenja.

Predsjednik vijeća za mladež (koji je po potrebi kao sudac za mladež obavljao radnje u prethodnom postupku²¹²) objedinjuje funkciju suca istrage kroz formalnu kontrolu prijedloga i funkciju optužnog vijeća,²¹³ a kazneni postupak prema maloljetniku započinje donošenjem naloga kojim se određuje sjednica vijeća.

Sjednica vijeća ima dvojaku ulogu.²¹⁴ Osim što je zadržala karakter sjednice vijeća kako je propisano u ZSM/97 (kada nema spora o krivnji i izricanju izvanzavodske odgojne mjere), sada, kao kod pripremnog ročišta iz Zakona o kaznenom postupku, predstavlja i pripremu za raspravu.

U fazi rasprave sud i dalje primjenjuje odredbe Zakona o kaznenom postupku uz moguće odstupanje iz razloga svrhovitosti. Međutim, maloljetnik mora uvijek, na njemu primjeren način, biti upoznat sa sadržajem dokaza koji

²⁰⁶ Članak 75. stavak 3.: Nalog o pokretanju pripremnog postupka državni odvjetnik dostavlja maloljetniku, a oštećeniku dostavlja pouku o pravima koje ima prema Zakonu o kaznenom postupku uz upozorenje da je postupak prema maloljetniku tajan i da je odavanje tajne kazneno djelo.

²⁰⁷ Članak 75.

²⁰⁸ Članak 76. stavak 1.

²⁰⁹ Prema članku 275. stavku 2. ZKP/08 prvo ispitivanje okrivljenika snima se uređajem za audio-video snimanje.

²¹⁰ Članak 76. stavci 2. i 3.

²¹¹ Članak 78.

²¹² Članak 45. stavak 7.

²¹³ Članak 83.

²¹⁴ Članci 84. i 85.

su izvedeni za vrijeme njegova privremenog udaljenja sa zasjedanja,²¹⁵ što je također korak više u zaštiti prava obrane maloljetnika. Pravilo je da će maloljetnik biti ispitan na početku dokaznog postupka, osim ako ne zahtijeva drugačije, o čemu mora biti poučen, s time da ga prvi ispituje predsjednik vijeća, a potom branitelj i državni odvjetnik.²¹⁶ Hitnost postupka ostvaruje se i obvezom predsjednika vijeća da izradi pisanu presudu odnosno rješenje u roku od osam dana, a iznimno petnaest dana, uz pisanu obrazloženu obavijest predsjedniku suda.²¹⁷

U odredbama o pravnim lijekovima podrobnije je reguliran postupak odlučivanja o upućivanju maloljetnika u odgojnu ustanovu ili odgojni zavod prije pravomoćnosti rješenja o odgojnoj mjeri²¹⁸ i predviđena je mogućnost podnošenja žalbe trećestupanjskom sudu.²¹⁹

Naime, sada je drugostupanjski sud ovlašten u sjednici vijeća odlučiti o izricanju sankcije koja maloljetnika stavlja u bitno drugačiji režim od sankcije izrečene od suda prvog stupnja, odvajanjem iz njegove sredine i lišenjem slobode. U tom slučaju dopuštena je žalba trećestupanjskom sudu, ali ta žalba ne može biti podnesena zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

b) Mlađi punoljetnici

Prije je u radu spomenuta i Preporuka Vijeća ministara CM/Rec (2008)11 o "Europskim pravilima za maloljetne prijestupnike osuđene na sankcije ili mjere"²²⁰ koja kao jedno od načela sadržava preporuku da se "mlađi punoljetnici mogu, gdje je prikladno, smatrati maloljetnicima te da im se pristupi sukladno tome".

Rukovodeći se tim načelom, novi ZSM jasno razgraničava primjenu maloljetničkog i općeg prava na mlađeg punoljetnog počinitelja kaznenog djela. Tako se sada u slučaju izricanja maloljetničkog zatvora u cijelosti primjenjuju odredbe koje vrijede za maloljetnike,²²¹ čime su izmijenjeni uvjeti i granice odmjeravanja kazne maloljetničkog zatvora mlađem punoljetniku.²²² Suprotno tome, kada dolazi u obzir primjena općeg kaznenog prava, opći maksimum kazne zatvora više nije dvanaest, već petnaest godina, osim za djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili za stjecaj najmanje dvaju kaznenih djela za koja je propisana kazna zatvora dulja od deset godina.²²³

²¹⁵ Članak 86. stavak 6.

²¹⁶ Članak 87.

²¹⁷ Članak 88. stavak 7.

²¹⁸ Članak 90. stavak 4.

²¹⁹ Članak 91. stavak 2.

²²⁰ Vidjeti poglavlje 3. ovog rada.

²²¹ Primjenjuje se u cijelosti članak 25.

²²² Članak 105. stavak 2. i 4.

²²³ Članak 106. stavak 2.

c) Kaznenopravna zaštita djece

Načelo postupanja u najboljem interesu djeteta,²²⁴ osobito kad je dijete žrtva kaznenog djela, zastupljeno je već u odredbama o kaznenopravnoj zaštiti djece i maloljetnika u ZSM/97. Naročito je važna izmjena tog zakona iz veljače 2002. kojom je propisan poseban, djeci prilagođen, način ispitivanja uz pomoć stručne osobe, korištenjem “tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka” kako bi se “izbjegle moguće štetne posljedice na njegov odgoj i razvoj”,²²⁵ uz mogućnost izravnog korištenja tako pribavljenog dokaza u postupku na glavnoj raspravi neovisno o volji odnosno suglasnosti stranaka za izvođenjem tog dokaza.²²⁶ Gotovo istovjetnu odredbu nalazimo i u novom ZSM-u,²²⁷ u kojem je proširen “katalog” kaznenih djela za koja odraslim počiniteljima sude sudovi za mladež, koji su nadležni suditi i u jedinstvenom postupku kaznenog djela iz “kataloga” i nekog drugog djela.²²⁸

Nastojeći što prije pribaviti iskaz djeteta kao kvalitetan dokaz, ZSM određuje nove obveze policiji i državnom odvjetniku. Policija je dužna o saznanju za djelo iz “kataloga”, za koje je propisana kazna zatvora tri godine ili teža, odmah obavijestiti državnog odvjetnika. Državni odvjetnik najkasnije u roku od tri dana od upisa kaznene prijave u upisnik kaznenih prijava za kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog čudoređa i protiv braka, obitelji i mladeži sucu istrage za mladež stavlja prijedlog za održavanje dokaznog ročišta radi ispitivanja djeteta kao svjedoka.²²⁹

Uveden je i pojam “osobe od povjerenja” koja može prisustvovati ispitivanju djeteta, sve radi ublaženja efekta sekundarne traumatizacije i nelagode koju dijete osjeća pri provođenju ove radnje, a izričito je zabranjena i bilo kakvu prisila prema djetetu (prisilno dovođenje i kažnjavanje zbog odbijanja svjedočenja).²³⁰ Uz preuzeti postojeći propis o fakultativnom postavljanju opunomoćenika u predmetima kaznenopravne zaštite djece, obvezno je postavljanje opunomoćenika za određenu kategoriju kaznenih djela,²³¹ radi davanja

²²⁴ Vidjeti poglavlje 1. ovog rada.

²²⁵ Članak 119. stavci 1. i 2. ZSM/97.

²²⁶ Članak 119. stavak 4. ZSM/97.

²²⁷ Članak 115. stavci 2. do 4.

²²⁸ Članak 113. stavci 3. i 4.

²²⁹ Članak 115. stavak 1.

²³⁰ Članak 115. stavak 8. ZSM-a. Vidjeti i poglavlje 2. ovog rada.

²³¹ Članak 116. stavak 2.: Za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora pet godina ili teža, kao i kada je počinitelj kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog čudoređa srodnik djeteta u uspravnoj lozi, srodnik u pobočnoj lozi iz trećeg stupnja, srodnik po tazbini do drugog stupnja zaključno, posvojitelj, djetetu žrtvi kaznenog djela, ukoliko dijete nema izabranog opunomoćenika, sud će, po službenoj dužnosti, postaviti opunomoćenika u smislu odredbe stavka 1. ovog članka.

iskaza pomoću savjetnika, u pravilu stručnog suradnika suda ili druge stručne osobe na teret proračunskih sredstava.²³²

6. ZAKLJUČAK

Reforma maloljetničkog sudovanja i donošenje novog Zakona o sudovima za mladež nužna je posljedica važnih promjena u kaznenom zakonodavstvu, ali i uočenih nedostataka u dosadašnjim propisima. Usporedbom sa ZSM/97 može se zaključiti da je velik dio normi izmijenjen, s time da bitne promjene u postupovnim propisima maloljetničkog postupka imaju značaj reforme maloljetničkog kaznenog prava.

Unatoč mogućim zamjerkama usvojenoj koncepciji u kojoj je prethodni postupak prema maloljetniku sada u rukama državnog odvjetnika za mladež, svakako treba naglasiti da je novi ZSM osigurao maksimalnu zaštitu prava i interesa maloljetnika u postupku, proširio je nadležnost sudova za mladež na suđenje u jedinstvenom postupku protiv maloljetnika i punoljetnog počinitelja, vodeći računa da postupanje prema maloljetnicima koji su u sukobu sa zakonom bude u skladu s pravom na pravično suđenje, a proširio je i zaštitu interesa djeteta oštećenog kaznenim djelom. Te novine korak su više u primjeni modernih pravnih standarda i međunarodnih načela u postupcima u kojima su mlade osobe počinitelji ili žrtve kaznih djela, a sve radi ostvarenja najboljeg interesa djeteta te poštovanja i ostalih vodećih načela u postupanju prema maloljetnicima: zabranu diskriminacije djeteta, poštovanje njegova prava na život, opstanak i razvoj te dužnost poštovanja djetetova mišljenja. Preporuke Vijeća ministara Rec (2003) 20 o novim načinima suočavanja s maloljetničkom delinkvencijom i ulogom maloljetničkog pravosuđa od 24. rujna 2003. služe kao orijentir i hrvatskom maloljetničkom kaznenom pravu. Naglasak maloljetničkog sudovanja mora biti na zaštiti maloljetnika, brizi, pomoći i nadzoru te obrazovanju kako bi se utjecalo na njegov odgoj, razvijanje cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela te omogućilo njegov povratak u društvo.

Završile bismo ovaj članak citatom koji smatramo najprimjerenijim za postupanje prema djeci odnosno maloljetnicima i mlađim punoljetnicima, bilo da su počinitelji kaznih djela, njegove žrtve ili svjedoci u kaznenom postupku, a to je:

*“...Mankind owes to the children the best it has to give”.*²³³

²³² Članak 116. stavak 3. ZSM-a.

²³³ Declaration of the Rights of the Child, UN, 1959., preambula.

Summary

REFORM OF JUVENILE CRIMINAL LAW AND ADJUDICATION

The basis of any reform of juvenile criminal law and adjudication requires respect for the best interest of the child, which is also prescribed in the Convention on the Rights of the Child. The reform of juvenile adjudication and the adoption of the new Juvenile Courts Act is the essential consequence of significant changes in Croatian criminal legislation, but also of deficiencies observed in previous legislation. When compared to the previous Juvenile Courts Act, it can be concluded that a large part of the norms were amended in the new Act, and that key changes were introduced in the regulation of juvenile proceedings. The adopted novelties represent a step forward to the application of modern legal standards and international principles in criminal proceedings where young people are either the perpetrators or victims of criminal offences. The purpose of punishing such perpetrators is their rehabilitation and resocialisation, which differs from the purpose of punishing adult perpetrators. The stress in juvenile adjudication must be on protecting juveniles, on providing care, assistance and supervision, as well as education to influence their growth, the development of their entire personality and strengthening their personal responsibility in order for them to abstain from reoffending and to facilitate their reintroduction into the social community. The authors of this paper mention the most significant amendments to juvenile adjudication, referring to relevant international and European guidelines. They also stress that key changes introduced in juvenile proceedings have the significance of reforming juvenile criminal law.